

LÄNSSTYRELSEN

Stockholms län

Naturvårdsenheten
Biolog A Bergquist
08-785 52 21

BESLUT

Datum
1984-05-08
Ert datum

Beteckning
11.1211-354-82
Er beteckning

Enligt sändlista

Ändring av föreskrifter och begränsningslinje samt fastställelse av skötselplan för naturreservatet Östra Järvafältet i Sollentuna kommun, (tidigare naturreservatet Järvafältet).
(3 bilagor)

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

<u>Namn</u>	Naturreservatet Östra Järvafältet
<u>Kommun</u>	Sollentuna
<u>Socken</u>	Sollentuna
<u>Fastigheter</u>	Väsby 5:1 (delar av), 5:6, Svartlinge 10:2, 10:3, 10:9, 10:10, Norrviken 2:64 och 2:65.
<u>Lägesbeskrivning</u>	Ekonomiska kartan blad nr Ic 109, Id 108-109, Ie 108. Reservatet är beläget cirka 16 km nordväst om Stockholms centrum. Området angränsar till Järfälla kommun och ligger strax norr om Barkarby flygfält. Området anges på bifogade karta (bilaga 2).
<u>Area</u>	cirka 1 200 ha
<u>Därav landarea</u>	cirka 1 150 ha
<u>Markägare</u>	Sollentuna kommun och svenska staten genom fortifikationsförvaltningen.
<u>Naturvårdsförvaltare</u>	Sollentuna kommun

GRUND FÖR BESLUTET

Bakgrund

Den 18 juni 1971 förklarade länsstyrelsen delar av Järvafältet samt Sollentuna häradsallmänning som interimistiskt naturreservat gällande i tre år. Förordnandet förlängdes i ett år till den 18 juni 1975. Därefter har Sollentuna kommun den 5 april 1977 begärt att vissa delar av Järvafältet som ligger inom Sollentuna kommun förklaras som naturreservat. Den 28 juni 1979 förklarade länsstyrelsen delar av Järvafältet inom Sollentuna kommun som naturreservat. Kommunen har därefter uppdragit åt skogsvårdsstyrelsen att utarbeta en skötselplan för reservatet.

Lat Sth H 29 a 1981-05 10 000 80 gr arkiv

BESLUT

Datum

1984-05-08

Ert datum

Beteckning

11.1211-354-82

Er beteckning

I samband med att länsstyrelsen fastställer skötselplanen har mindre ändringar gjorts bl a för att överensstämma med det blivande naturreservatet Västra Järvafältet i Järfälla kommun.

Allmän beskrivning

Norra delen av Järvafältet begränsas i väster av den fågelrika Säbysjön, i norr av bl a Översjön och i öster av bl a Ravalen och i söder av Barkarby flygfält.

Området har en mycket varierande natur med åkrar, ängar, lövskogar, barrskogar, vass- och våtmarker samt öppna sjöar. Dess närhet till tätbebyggda bostadsområden i Järfälla, Sollentuna och nordvästra Stockholm gör det mycket välbesökt som strövområde och dess rikedom på bär och svamp gör det särskilt attraktivt under sensommar och höst. Området är av riksintresse för det rörliga friluftslivet.

Inom området finns också delar som är av naturvetenskapligt värde, lokaler med bl a backsippa, humlesuga samt flera intressanta insekter inom skogsområdena. Lokalen med humlesugan är tidigare skyddad som naturminne. (Länsstyrelsens beslut den 23 september 1975 dnr 11.122-935-71).

I reservatets södra del är ett område vid Älgkärrestippen upplåten för tippverksamhet.

Under många år har Järvafältet fungerat som militärt övningsfält. Röjning av blindgångare pågår.

Inom reservatet finns fasta fornlämningar på 24 platser. I norra delen finns en grupp rösen och stensättningar från bronsålder och äldsta järnålder. De flesta fornlämningarna, som härrör från yngre järnålder är koncentrerade kring den dalgång som löper i nordvästlig - sydostlig riktning i södra delen. Här återfinns bl a några större gravfält.

De fortfarande bestående gårdarna Bög och Väsby har sina rötter i den bebyggelse, som bör ha etablerats i dalgången under yngre järnålder. Två fornborgar finns också - en norr om Väsby och en öster om Norrtorp.

I reservatets sydligaste del finns ett större gravfält, som topografiskt hör närmare ihop med Järfällabygden än med Sollentuna. Öster om detta gravfält finns några s k stensträngar som utgör rester av övergivna odlingar eller hägnader.

Fornlämningar och andra spår av mänsklig verksamhet visar att det till synes orörda landskapet i själva verket är ett i högre eller mindre grad av tidigare generationer bearbetat kulturlandskap. Även florans sammansättning beror i hög grad av kulturpåverkan.

Ändamålet med reservatet

Ändamålet med reservatet är att bevara ett stort tätortsnära naturområde av synnerligt värde för friluftslivet samtidigt som områdets vetenskapliga och kulturella värden skall skyddas och vårdas. Anläggningar för friluftslivet skall begränsas till sanitära anordningar, eldstäder o d. Dock kan ev skidsportanläggningar anordnas i anslutning till Älgkärstippen. Järvafältet bör således på grund av sin betydelse för kännedomen om landets natur, dess synnerliga värde för allmänhetens friluftsliv samt dess vetenskapliga och kulturhistoriska värden särskilt skyddas och vårdas som naturreservat.

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Med stöd av 12 § naturvårdslagen (1964:822 omtryckt 1974:1025 och ändrad 1982:1097) ändrar länsstyrelsen sitt tidigare meddelade beslut den 28 juni 1979 (dnr 11.1211-310-77) om inrättande av naturreservatet Järvafältet, till följd varav beslutet kommer att ha följande lydelse från den dag då ändringsbeslutet vinner laga kraft.

RESERVATSFÖRESKRIFTER

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) att nedan angivna föreskrifter skall gälla för området.

A) Föreskrifter med stöd av 8 § naturvårdslagen angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att

1. på land eller i vatten bedriva täktverksamhet
2. uppföra helt ny byggnad annat än sanitära anordningar för friluftslivet
3. anordna upplag annat än tillfälligt för jord- och skogsbrukets behov. Föreskriften gäller inte för Älgkärstippen (skötseiområde 3)
4. avverka eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som anges i bifogad skötseiplan
5. inom skogsbruket använda växtnäringssämnen eller ytbespruta med kemiska bekämpningsmedel

- 6. plantera eller så barrträd på mark som inte tidigare varit barrskogsbevuxen
- 7. inom skogsbruket plantera eller så annat än svenska arter
- 8. uppföra stängsel eller andra hägnader med undantag av staket kring bebyggd tomtplats. Dock får erforderliga stängsel för betesdjur uppföras under förutsättning att genomgångar anordnas så att allmänhetens tillträde till området inte hindras eller avsevärt försvåras
- 9. bedriva jakt under lördag, sön- och helgdag eller på annat sätt än vad som anges i bifogad skötselplan
- 10. röja bort buskar och sly eller röja i kantzonen mellan skogsmark och jordbruksmark på annat sätt än vad som anges i bifogad skötselplan
- 11. täckdika eller vidta andra åtgärder med jordbruksmarken än vad som anges i bifogad skötselplan

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- 12 anlägga väg, stig eller parkeringsplats
- 13 anlägga brygga
- 14 dra fram mark- eller luftledning
- 15 anlägga campingplats eller andra anläggningar för fri-luftslivet (t ex anläggning för skidsport)
- 16 utföra dikning av våtmarker.
- B) Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att tillgodose ändamålet med reservatet förpliktas mark-ägare och annan sakägare med särskild rätt till marken tåla att de åtgärder vidtas, som anges i bifogad skötselplan (bilaga 3).

- c) Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att

Lat Stb H 29 a 1981-05 10 000 80 gr arkiv

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
2. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, skada vegetationen i övrigt t. ex genom att gräva upp ris, örter, gräs, mossor eller lavar
3. medföra hund eller katt som inte är kopplad
4. tälta under längre tid än två dygn
5. rida annat än på anvisade leder och områden
6. elda annat än på anvisade och iordninggjorda platser
7. framföra motordrivet fordon annat än på anvisade vägar och leder
8. parkera annat än på anvisade platser
9. framföra motordriven farkost på Översjön och Ravalen
10. störa djurlivet (t. ex genom att klättra i boträd, fånga eller döda däggdjur, fåglar, kräl- och groddjur)
11. anordna snitslade spår eller anordna tävlingar med fler deltagare än 100.

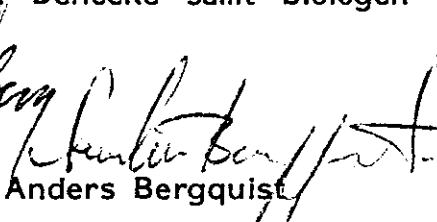
D) Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdsförordningen om naturvårdsförvaltningen.

1. Naturvårdsförvaltare skall vara Sollentuna kommun. Vid förvaltningen skall samråd fortlöpande ske med skogsvårdsstyrelsen och länsstyrelsen.
2. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om naturvårdsförvaltningen genom att fastställa bifogade skötselplan (bilaga 3).

Besvär till regeringen, jordbruksdepartementet, enligt bilaga 1 (formulär H).

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsrådet Lennart Wiberg, beslutande, naturvårdsdirektören Tord Céwe, länsarkitekten Daniel Nordström, länsantikvarien Bengt OH Johansson, överlantmätaren Torsten Algrim, länsassessorn Fredrik Denecke samt biologen Anders Bergquist, föredragande.

Lennart Wiberg

Anders Bergquist

BESLUT

6

1984-05-08

11.1211-354-82

Bilagor

Besvärshänvisning (formulär H)

Karta

Skötselplan

Bilaga 1

Bilaga 2

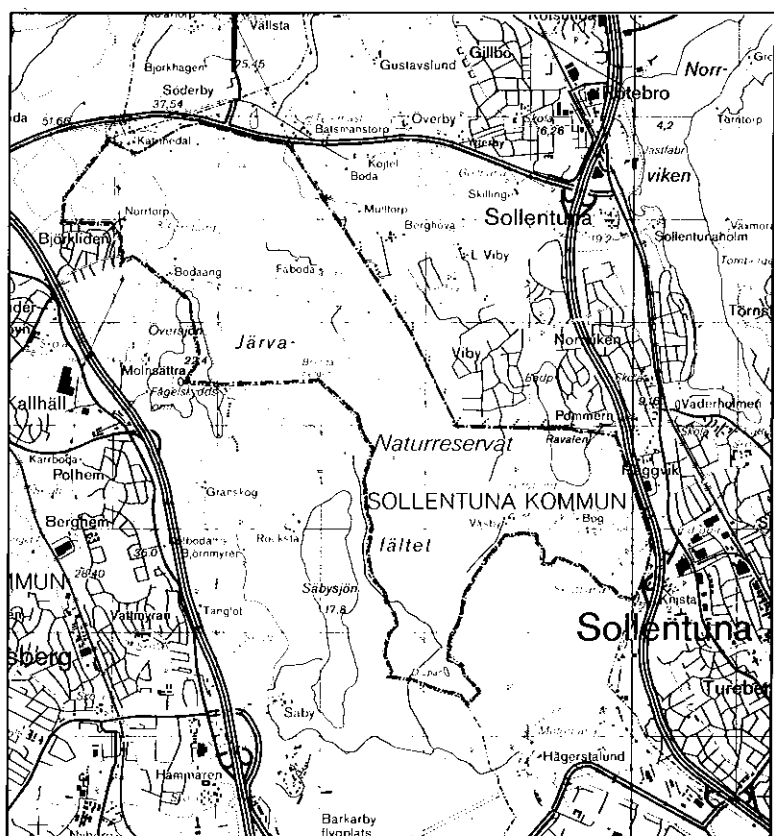
Bilaga 3

SÄNDLISTA

SKÖTSELPLAN NATURRESERVATET ÖSTRA JÄRVAFÄLTET

Sollentuna kommun

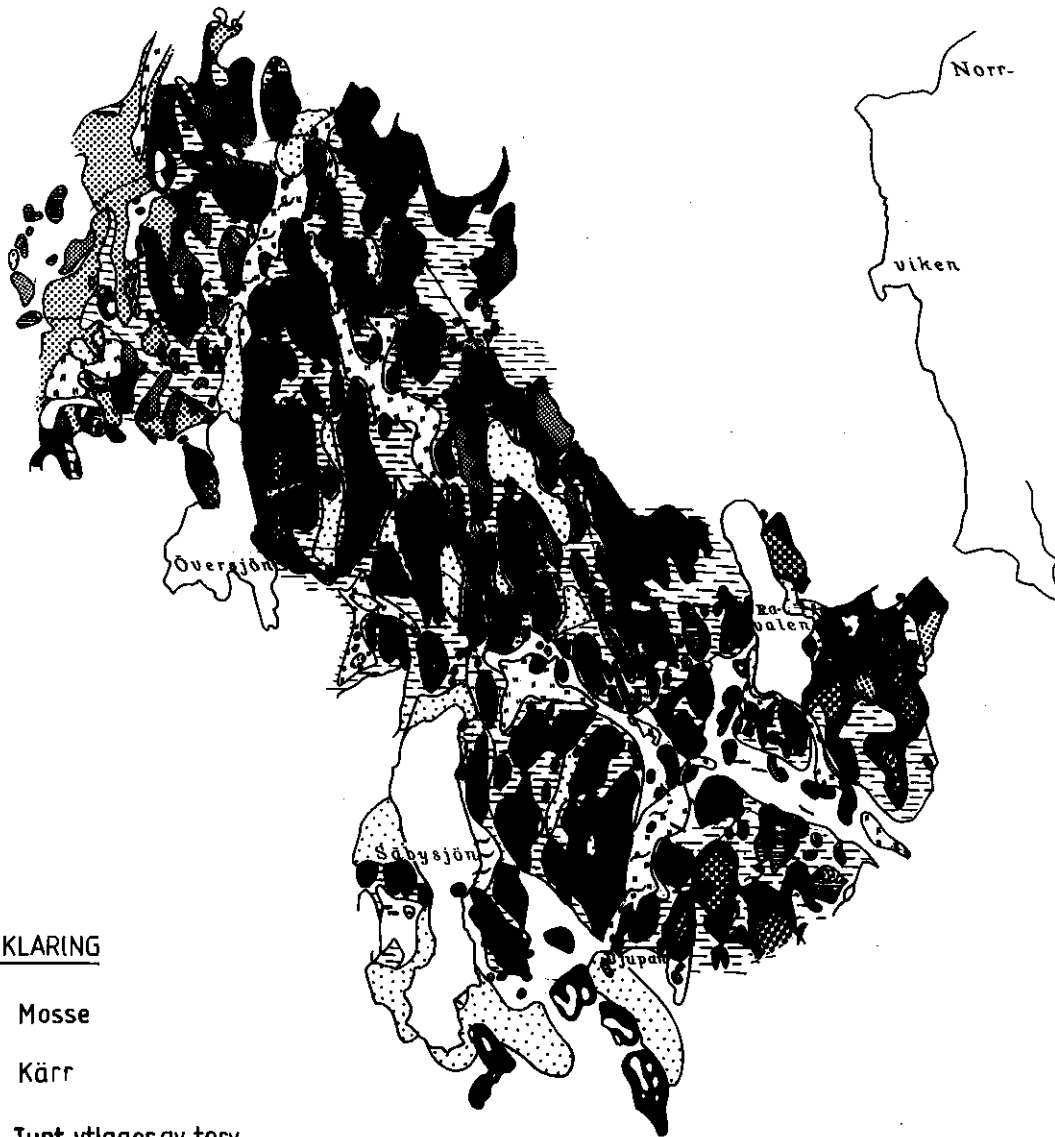

FASTSTÄLLD 1984-05-08
Länstyrelsen i Stockholms län
Naturvårdsenheten
Stockholm 1984

GEOLOGISKA KARTAN för naturreservatet Järvafältet

Bilaga 2

TECKENFÖRKLARING

	Mosse
	Kärr
	Tunt ytlager av torv
	Lera - finmo
	Gyttjelera
	Lera - styv
	Grovmo
	Sand
	Grus
	Lera
	Morän, sandig
	Ändmorän

Skala 1:50000

Skötselplan för naturreservatet Östra Järvafältet i Sollentuna kommun

Skötselplanen är upprättad av skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län på uppdrag av Sollentuna kommun.

Den slutliga redigeringen av planen har gjorts av länsstyrelsen, naturvårdsenheten, efter samråd med representanter för Sollentuna kommun, fastighetskontoret och skogsvårdsstyrelsen.

Planen är fastställd den 8 maj 1984.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

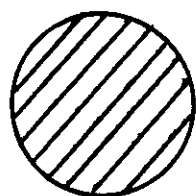
	Översiktskarta	5
	Situationskarta	6
	INLEDNING	7
I	ALLMÄN BESKRIVNING	8
1	ADMINISTRATIVA DATA	8
2	FÖRESKRIFTER	9
3	ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN	10
3.1	Naturförhållanden	10
3.2	Kulturhistoriska förhållanden	13
3.3	Markanvändning	13
3.4	Tillgänglighet	16
3.5	Slitage- och störningskänslighet	16
3.6	Anordningar för friluftslivet	17
3.7	Inventeringar	17
3.8	Särskilda förordnanden	17
II	PLANDEL	18
1	DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN	18
1.1	Övergripande mål	18
1.2	Generella riktlinjer och åtgärder	18
1.2.1	Hävd av skogsmarken	18
1.2.2	Hävd av jordbruksmarken	22
1.2.3	Faunavård och jakt	23
1.2.4	Disposition och skötsel av vattenområdet	26
1.2.5	Disposition och skötsel av byggnader	27
1.2.6	Disposition och skötsel av reservatets kulturvärden	29
1.2.7	Behandling av skötselområden	29
2	ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV	84
2.1	Övergripande mål	84
2.2	Riktlinjer och åtgärder	84
2.2.1	Tillgänglighet	85
2.2.2	Friluftsanordningar	85
2.2.3	Renhållning	85

2.2.4	Information	86
2.2.5	Utmärkning av naturreservatets gräns	86
3	TILLSYN	86
3.1	Tillsyn	86
3.2	Samråd	87
4	DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	87
5	FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN	88
5.1	Finansieringsplan	88
5.2	Ekonomisk plan	88

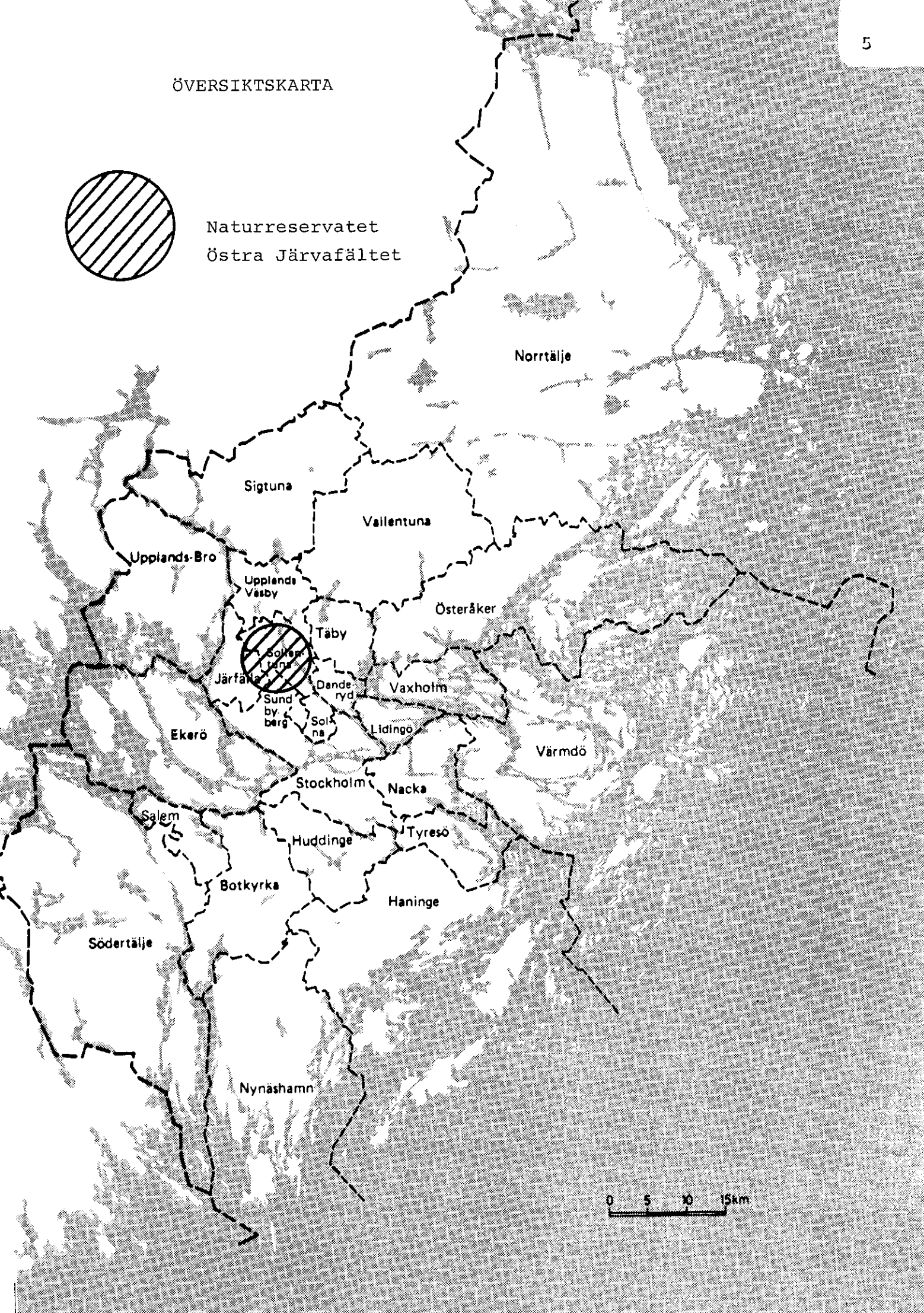
Bilagor

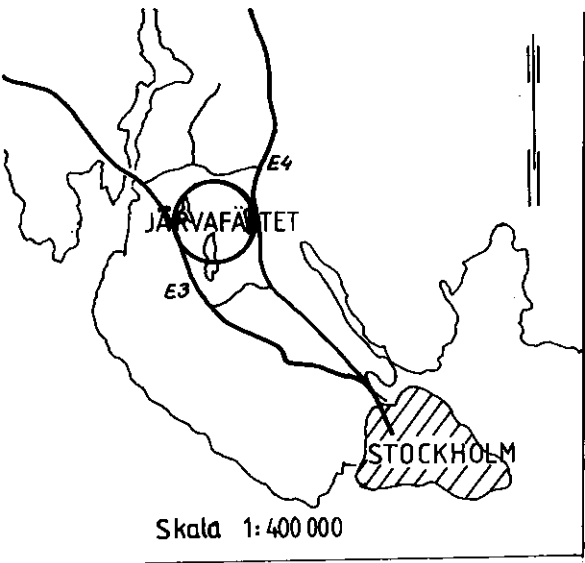
Reservatsbeslutet	Bilaga 1
Beslut om naturminne (Humlesugan)	Bilaga 2
Skötselplanekarta	Bilaga 3
Karta med friluftsanordningar	Bilaga 4
Karta med kulturvärden	Bilaga 5
Förteckning över fornlämningar	Bilaga 6
Karta med nuvarande markanvändning	Bilaga 7
Karta med markanvändning enl skötselplanen	Bilaga 8

ÖVERSIKTSKARTA

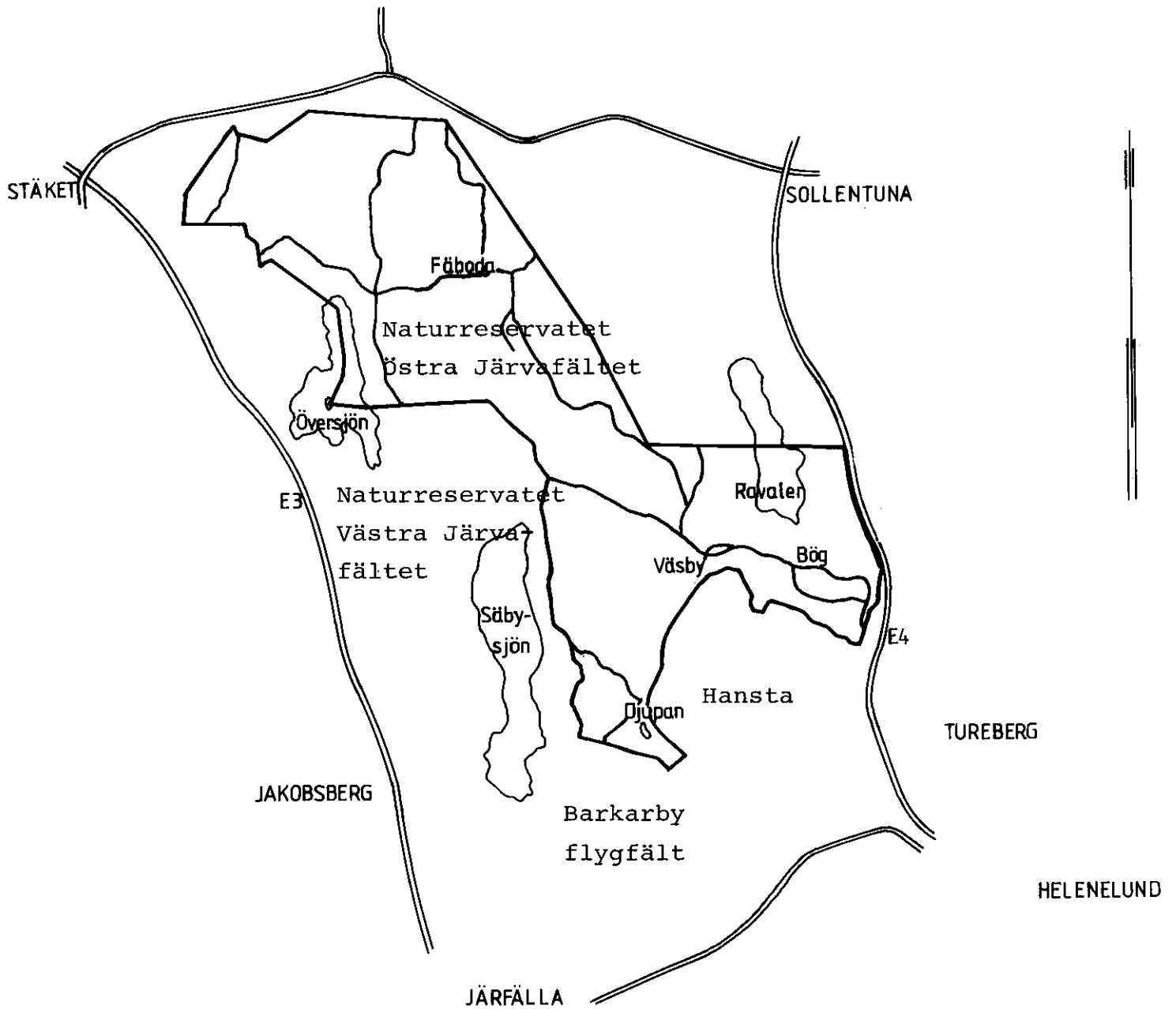
Naturreservatet
Östra Järvafältet

Situations- och översiktskarta

Skala 1:50 000

INLEDNING

Föreliggande skötselplan avser främst att ge naturvårdsförvaltaren anvisningar om bevarandet av Järvafältets värden för friluftsliv, kulturell och vetenskaplig naturvård samt hur rekreations- och markanvändningsformer bäst anpassas härtill.

Skötselplanens mål och riktlinjer avses ha ett långsiktigt innehåll. De kan dock omprövas om särskilda skäl uppstår. Åtgärdsförslagen (engångsåtgärder) avser främst den närmaste 10-årsperioden men här kan även förekomma minimitider som går utöver denna period. Därefter kan nya åtgärder komma att behöva anges. Åtgärdsförslagen kan även revideras om behov föreligger.

Underlag till skötselplanen utgör:

- Skogsvårdsplan (Strand, fastighetskontoret 1976)
- Naturvårdsinventering på Järvafältet (Fältbiologerna 1977)
- Markvårdsplanering, restaurering av betesmark m m (Bratt och Ekström, fastighetskontoret 1978-79)
- Utredning av Bögs gård och Väsby gård (Nordin, planeringskontoret och Melander, fastighetskontoret 1979)
- Skogsvårdslagen (skogsstyrelsen 1979)
- Beslut om naturreservatet Järvafältet (Isn 1979)
- Sammanställningar av friluftsliv, kulturvärden m m (Hellström-Stormark, Ins 1979)

- Utredning om Fäboda och Norrtorps gårdar (Nordin och Melander 1981)

Under planarbetets gång har kontakter tagits med intressenter för kulturell- och vetenskaplig naturvård, friluftslivet samt med jordbruksarrendatorerna. Exkursion med berörda intressenter inbjudna arrangerades hösten 1981 av skogsvårdsstyrelsen och fastighetskontoret. Inför slutfasen av planarbetet har ärendet föredragits inför kommunens fastighetsnämnd av skogsvårdsstyrelsen.

Innan fastställelsen har samråd skett med fastighetskontoret, skogsvårdsstyrelsen och statens naturvårdsverk.

I ALLMÄN BESKRIVNING

1 ADMINISTRATIVA DATA

<u>Skyddsform</u>	Naturreservat
<u>Objektnummer</u>	-
<u>Beslutsdatum</u>	1979-06-28, fastställt genom regeringens beslut 1980-01-31 beslutet ändrat 1984-05-08.
<u>Kommun</u>	Sollentuna
<u>Registerområde</u>	Sollentuna socken
<u>Lägesbeskrivning</u>	Ekonomiska kartan blad nr 1c 109, 1d 108-109, 1e 108. Reservatet är beläget cirka 16 km nordväst om Stockholms centrum. Området angränsar till Järfälla kommun och ligger strax norr om Barkarby flygfält.
<u>Area</u>	Cirka 1 200 ha
<u>Landarea</u>	Cirka 1 150 ha

Arealerna fördelar sig enligt följande:

Skog	875 ha
Väg- och brukmark	60 ha
Åker/kulturbete	120 ha
Naturbetesmark	105 ha
Impediment	60 ha
Vatten	50 ha
<u>Fastigheter</u>	Väsby 5:1 (del av) 5:6, Svartlinge 10:2, 10:3, 10,9, 10:10, Norrviken 2:64, 2:65
<u>Markägare</u>	Sollentuna kommun, Svenska staten genom fortifikationsförvaltningen
<u>Naturvårdsförvaltare</u>	Sollentuna kommun

Grunden för beslutet samt ändamålet med reservatet återfinns i beslut om inrättande av naturreservatet Östra Järvafältet (se bilaga 1)

2 FÖRESKRIFTER

Föreskrifterna med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen återfinns i beslut om inrättande av naturreservatet Östra Järvafältet (se bilaga 1).

3 ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

3.1 Naturförhållanden

Området har en mycket varierande natur med åker-, ängs-, och hagmarker, löv-, barr- och blandskogar samt insjöar. Sjöarna är nästan rena källsjöar med liten tillrinning och friskt vatten.

I anslutning till sjöarna återfinns vassområden och våtmarkspartier och inom skogsområdena enstaka inslag av sumpskogar. Större sammanhängande hållmarksområden saknas dock nästan helt.

Områdets främsta naturvärden utgörs av de landskapsbildsmässigt vackra jordbruksområdena i kombination med deras kulturellt-vetenskapliga värden. Såväl jordbruks- som skogsområden är genomgående utsatta för kulturpåverkan sedan lång tid. Med undantag för vissa skottskadade områden är skogsområdena väl vårdade ur skoglig synpunkt och den varierade ålderssammansättningen med tyngdpunkt på gammal skog upplevs som attraktiv av friluftslivet.

Intressantast ur botanisk-vetenskaplig synpunkt är det stora antalet sällsynta och skyddsvärda växter som är knutna till kulturmarkerna. Flertalet av dessa är på tillbakagång i Sverige på grund av rationaliseringsåtgärder inom jordbruket. Ur faunasynpunkt är art- och individrikedomen slående. Vissa hänsynskrävande arter häckar inom reservatet medan mer sällsynta saknas.

Genom sin mångformighet, storlek och närhet till tätbyggda områden är reservatet mycket välbesökt och har klassats som att vara av riksintresse för det rörliga friluftslivet.

Topografi och geologi

Järvafältet är ett exempel på sprickdalslandskap. Topografin kännetecknas av ett flackt landskap som genomkorsas av sprickdalar. På de högsta partierna mellan sprickdalarna breder hållmarker ut sig, här går berget ofta i dagen.

Berggrunden utgörs av urberg. De vanligaste bergarterna är gråvackegnejs, grå plagioklasgnejsgranit och Stockholmsgranit. Berggrunden är till största del täckt av olika lösa avlagringar. I de högre delarna går moränen, sandig-moig morän, i dagen. De lägre delarna är i huvudsak täckta av leror, varav en del innehåller kalk. Lerorna är ofta uppodlade, de utgör många av de öppna marker som finns inom reservatet. Vid sjöarna och andra våtmarker förekommer organiska jordarter, såsom torv och gyttja.

Inom området finns ett 40-tal De Geer-moräner.

Flora och fauna

Som tidigare nämnts återfinns de flesta botaniska rariteterna inom jordbruksområdena. Största koncentrationen av skyddsvärda växter uppvisar Bög och Väsby gårdar. Av denna kulturflora kan nämnas pukvete, korskovall, säfferot, stallört, ängsvårlök, nässelnärja och ängsskära. Arter som backsmörblomma och kantig fetknopp samt buskviol är relativt vanliga inom naturreservatets ängsmarker. Några backsippelokaler återfinns norr om Djupan medan den kanske mest omtalade växten, humlesugan, uppvisar riklig förekomst på en lokal söder om Ravalen (naturminnesfredad enligt länsstyrelsens beslut 1975-09-23). På barrskogsdominerad mark finns exempelvis mattlumner, plattlumner, ryl, grönpyrola, ögonpyrola och tallört medan

mer lundartade lövdominerade områden har växter som sårläka, trolldruva och ibland skogsknipprot. Korallrot och Jungfru Marie nycklar är de vanligaste orkidéerna. Inom fuktigare områden (våtmarker) kan nämnas myskgräs, tagelstarr, slankstarr och ängsruta.

Av sällsynta svampar har noterats enstaka fynd (1977) av bl a blomkålssvamp, örrtaggsvamp, kamjordstjärna, veckad jordstjärna och rotskålssvamp. Allmänt utgör de varierade naturförhållandena förutsättningar för ett stort utbud av matsvamp.

Faunan är art- och individrik dock utan att kunna uppvisa några egentliga rariteter. Nämnas bör dock relativt ovanliga fågelarter som storlom, nötkråka, järpe, skogsduva, mindre hackspett, stjärtmes och stenknäck. Av rovfågel och ugglor häckar exempelvis bivråk, duvhök, sparvhök, ormvråk och kattuggla inom reservatet.

Fladdermössen är dåligt undersökta men vissa arter som stor-, dvärg-, nordisk- och långörad fladdermus har observerats i anslutning till kulturlandskapet.

Kräldjur, groddjur samt däggdjur har för Stockholmsregionen tämligen normala förekomster. Spår av mård har observerats vid några tillfällen de senaste åren.

Den lägre faunan främst vedinsekter har endast undersökts inom den sk Hanstadeln av Järvafältet dvs utanför naturreservatet. Vid jämförelse av skogstillstånd etc inom dessa två områden torde det förnämsta utbudet av sällsynt lägre fauna finnas utanför reservatet. Vissa delar, exempelvis Ravalens södra och östra strandskogar och dessas anslutningar till jordbruksmark, sönderskjutna och stormskadade

granområden öster om Säbysjön, övergången från Brända bergets tallskogar till Fäbodas jordbruksmarker samt vissa lövdominerade kärrstråk kan dock ha entomologiska värden.

3.2 Kulturhistoriska förhållanden

De äldsta bevarade fasta fornlämningarna återfinns i norra delen av reservatet. Här finns rösen och stensättningar från bronsålder och äldre järnålder. De flesta fornlämningarna härrör emellertid från yngre järnåldern och kan spåras längs den dalgång som löper i nordvästlig-sydostlig riktning i reservatets södra del. Här återfinns bl a några större gravfält liksom i södra delen vid Djupan samt vid Knista. Fornborgar från vikingatiden finns vid Översjön (norr om) och Ravalen (väster om). Gårdsbildningarna är kulturhistoriskt intressanta med tanke på sambandet med den bebyggelse som etablerades här under yngre järnåldern. Från 1500-1600-talet kan gårdarnas öden följas. Oftast är dock byggnaderna hårt renoverade eller helt ombyggda. Enstaka byggnader från 1600-talet är dock i ursprungligt skick.

3.3 Markanvändning

Jordbruk

Jordbruksmarkerna upptar en relativt stor andel (ca 20 %) av reservatets totala areal. Största andelen inägomark utnyttjas för spannmålsproduktion. Bete förekommer främst med nötkreatur. Vissa delar slås för att erhålla vinterfoder. En mycket stor andel jordbruksmark är i behov av omedelbar restaurering genom dikning, röjning och markbearbetning. För betesdriften värdefulla områden krävs

här till ny- och/eller omstängsling. För närvarande pågår detta inom vissa delar men det uppdämda behovet är mycket stort och kräver snabbare iståndsättning.

Skogsbruk

Skogsbruk förekommer i princip över hela området. Mycket små delar kan förefalla "opåverkade" men i stort gäller att skogsbruk med dagens former bedrivits här sedan lång tid. Nuvarande skogstillstånd uppfattas som attraktivt ur friluftssynpunkt och har även vissa vetenskapliga kvaliteter. Närmare 30 % av skogarna är över 100 år medan andelen skog i åldrarna 20-60 år är något för låg. Skogsbruket bedrivs övervägande med för länet normala avverknings- och transportmetoder.

Jakt- och fiskerättsupplåtelser

Saknas inom reservatet med undantag för upplåtelser gällande kräftfiske (fördelas genom lottning).

Jakt och fiske

Jakt och viltvård

Enligt länsstyrelsens föreskrifter gäller förbud att bedriva jakt under lördag, sön- och helgdag.

Kommunens fastighetskontor ansvarar för den jakt och viltvård som bedrivs inom reservatet. Jakten är uteslutande inriktad på avskjutning av klövvilt i avsikt att begränsa olycksriskerna på de starkt trafikerade vägar som gränsar till reservatet. För att eliminera konflikter med friluftslivet beaktas särskilt omfattning, tidpunkt och själva

jaktutövandet. Inom ramen för tilldelade licenser uppdras åt en kunnig jägare med god lokalkännedom att tillsammans med främst jordbruksarrendatorerna utföra avskjutningen.

Småviltsjakt förekommer normalt inte. Arrendatorerna har tillstånd att efterhålla skadedjur.

Viltvård bedrivs genom anläggande av mindre viltåkrar, vinterutfodring, uppsättande av saltstenar etc och utförs av de som har jaktuppdrag.

Fiske och fiskevård

Genom kommunen säljs fiskekort för sportfiske gällande Översjön och Ravalen.

Fiskevårdande åtgärder utförs inte regelbundet.

Upplåtelser av byggnader och mark

Jordbruksarrenden som omfattar byggnader och tillhörande jordbruksmarker är tecknade för Bögs- och Väsby gårdar, Fäboda och Norrtorp. Övriga markarrenden berör mindre delar jordbruksmark samt Älgkärrestippen med tillfartsväg. Hyresavtal berör de flesta byggnaderna utöver de som ingår i jordbruksavtalen. Förutom kontrakt på vissa fritidshus utnyttjas merparten för föreningsverksamhet.

Markägaren disponerar själv två bostadshus och två ekonomibyggnader vid Väsby samt den s k Jaktstugan vid Boda äng och en förrådsbyggnad vid Fäboda.

Bebyggelse

Över 40-talet byggnader ryms inom Järvafältets naturreservat. Flera av dessa har tidigare uppförts för militärt ändamål (baracker, målbodar etc). Av utredningarna 1979 och 1981 (Nordin, Melander) framgår bl a att:

- byggnaderna har starkt varierande användningsområden, i vissa fall tillfällig eller ingen användning alls
- flera av byggnaderna kräver omfattande restaureringar eller rivning (åtgärder pågår f n)
- ekonomibygnader av olika slag (djurstall, maskinhall etc) måste uppföras för att jordbruksdriften skall fungera i framtiden.

Förutom de i utredningarna nämnda byggnaderna finns i anslutning till Boda äng byggnader dels för uthyrning privat och dels för föreningsändamål.

3.4 Tillgänglighet

Lämpliga anslutningar med kommunala färdmedel (buss) finns bl a i Tureberg/Häggvik, Viby, Kallhäll och längs Stäketvägen. För den bilburne finns parkeringsmöjligheter bl a vid infarterna till Bög/Väsby och Boda äng. Samtliga vägar inom reservatet är dock avstängda för allmänhetens motorfordon.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

Naturen inom Järvafältet är inte särskilt störnings- eller slitagekänslig. Vissa mindre partier är störningskänsliga med hänsyn till häckande rovfågel.

3.6 Anordningar för friluftslivet

Området är klassat som riksintresse för rörligt friluftsliv. Utbudet av anordningar för friluftslivet är dock relativt lågt, sett till större anläggningar. Således saknas campingplatser, iordningställda större bad- och rastplatser, skidteknikanläggningar, motionscentraler etc. Här finns i stället en mängd mindre grusvägar, skogsvägar och stigar, ibland med vägvisare, samt enstaka TC, sopkärl och eldplatser. Avsaknaden av service innebär att friluftslivet får en speciell inriktning på mer renodlade fritidsaktiviteter som enklare motionsformer, längdskidåkning, naturbad, svamp- och bärplockning, cykling, fiske och skogs promenader. Visst inslag av organiserad verksamhet pågår inom reservatet, främst då ridning, skytte, orientering och scouting. Ett annorlunda utbud utgör visningsgården vid Bög där grupper från daghem, skolor, handikapporganisationer etc får tillträde efter anmälan. Tidvis även öppen visning för allmänheten. Verksamheten är populär och räknade 1983 ca 7 000 personer.

3.7 Inventeringar

Järfälla Fältbiologer har gjort en översiktlig naturvårdsinventering över hela Järvafältet (1977). Inventeringen har legat till grund för arbetet med skötselplanen (se vidare under inledningen).

3.8 Särskilda förordnanden

Inom naturreservatet finns ett naturminne till skydd för Humlesuga. För naturminnet gäller särskilda bestämmelser (se bilaga 2).

II PLANDEL

1 DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

1.1 Övergripande mål

Det övergripande målet med naturreservatets skötsel skall vara att bevara områdets stora värde för allmänhetens friluftsliv. Områdets naturvetenskapliga och kulturhistoriska värden skall särskilt beaktas. Skogens skötsel skall ske med stort hänsynstagande till friluftslivets och den vetenskapliga naturvårdens intressen. Vissa naturskogsliknande områden skall lämnas för fri vegetationsutveckling. Några större anläggningar för friluftslivet skall inte iordningställas. En naturskola bör finnas inom reservatet. En skidsportanläggning kan anläggas på Älgkärrstippen när verksamheten där är avslutad.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

1.2.1 Hävd av skogsmarken

Beskrivning: Av skogsbruksplanen från 1976 framgår att andelen gammal skog (>100 år) är stor. Ungskogsandelen (<20 år) är normal medan åldrarna 21-60 år uppvisar underskott. Inom områden där skogsbruk skall bedrivas bör även den framtida åldersfördelningen ha sin tyngdpunkt i gammal skog. Denna andel blir dock mindre jämfört med dagens läge genom att den gamla skogen nu är långt överhållen. Om 40-50 år uppstår stora problem med att hålla en hög andel gammal skog eftersom de åldersklasser som då skall utgöra merparten av gammelskogen har låg arealandel. För att på längre sikt dels undvika dessa fluktuationer och dels alltid ha attraktiva, virkesrika

bestånd måste skogsvårdssidan (plantering, röjning etc) intensifieras och hållas på en hög nivå samtidigt som virkesuttagen sker med inriktning på en jämn åldersklassfördelning.

Enligt beslut med stöd av 8 § naturvårdslagen gäller följande föreskrifter:

- förbud att avverka eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som anges i skötselplanen (A 4)
- förbud att inom skogsbruket använda växtnäringsämnen eller ytbespruta med kemiska bekämpningsmedel (A 5)
- förbud att plantera eller så barrträd på mark som inte tidigare varit barrskogsbevuxen (A 6)
- förbud att inom skogsbruket plantera eller så annat än svenska arter (A 7)

Mål: Skogen skall skötas så att reservatets stora värde för friluftslivet bevaras och förbättras samt att de naturvetenskapliga värdena bevaras. Vissa naturskogslignande områden skall helt undantas från skogliga åtgärder och tillåtas utvecklas fritt. Särskilt floristiskt intressanta delar skall särskilt vårdas.

Riktlinjer och åtgärder: Inom vissa skogsområden är naturkvalitéerna av sådan art att särskilda skötselanvisningar krävs utöver de generella riktlinjerna. Dessa anvisningar specificeras under respektive skötselområde (se nedan under punkt 1.2.7). Skogsvårdslagen gäller inte inom naturreservatet. De naturvårdshänsyn som skall beaktas vid skogens skötsel preciseras istället nedan.

- vid slutavverkningar skall detta i första hand ske i glesa, luckiga bestånd av restskogskaraktär. Miljöträd skall där så är möjligt lämnas kvar i grupper eller enskilda (cirka 50-75 träd/ha).
- gallring i gammal skog kan ske och skall då utföras i rent konserverande syfte inom bestånd som är lämpliga att överhålla
- skogsvårdslagens regler om skogshygien skall inte gälla inom naturreservatet
- största hyggesstorlek skall utgöra max 3 ha med hänsyn till beståndsfaktorer (undantag kan göras vid kalamiteter)
- omloppstiden skall motsvara den i § 13 SVL angivna lägsta tillåtna slutavverkningsåldern + ca 20 % (för området "medelmark" innebär detta att slutavverkning av gran kan tillåtas vid ca 100 års ålder och av tall vid ca 120 år). Detta skall gälla för det normala friska beståndet. För växtkraftiga, virkesrika bestånd kan omloppstiden utökas ytterligare
- för skötselområdena 27, 28-2 och 30 skall särskild utredning visa lämpligaste mål med skötseln. Naturvårdsförvaltaren skall inom den närmaste 5-årsperioden låta utföra denna utredning. Utredningen skall leda till om målen skall vara naturskog, skogsbruk eller något annat
- regelmässigt skall enstaka och/eller grupper av äldre träd (tall, lövträd) lämnas att växa in i kommande bestånd där så är möjligt med hänsyn till stormrisk, föryngringssvårigheter o dyl (gamla ädellövträd lämnas alltid)

- nytt hygge i kant med tidigare föryngringsyta skall inte upptagas så länge ungskogen inte nått en medelhöjd av 2.0 m
- möjligheterna till föryngring med fröträd skall alltid tillvaratas vid slutavverkning
- skogliga impediment samt mindre värdefulla kantzoner lämnas helt orörda. Övriga kantzoner till impediment får inte slutavverkas
- vid gallring skall befintlig lövandel (%) bibehållas
- utkörning av virke skall ske så att markskador i största möjliga mån undviks
- större markskador skall alltid lagas
- utkörning med häst bör ske inom angivna områden
- nybyggnation av större drivnings- och transportvägar för skogsbruket skall undvikas. För anläggning av ny väg krävs länsstyrelsens tillstånd
- stubbrytning får ej ske
- energiskogsodling skall inte förekomma
- stigar och rastplatser, viktiga diken och vattendrag samt frekventerade strandpartier rensas från röjnings- och avverkningsavfall
- nydikning av skogsmark får inte utföras.

1.2.2 Hävd av jordbruksmarken

Beskrivning: Jordbruksmarkerna är främst koncentrerade kring gårdarna Bög, Väsby, Fäboda och Norrtorp. Stora områden av den "gamla" odlade marken är i dag i långt framskridet stadium av igenväxning och försumpning. Både nu brukad och äldre förslummad mark har stort värde ur kulturhistorisk och landskapsbildssynpunkt varför restaureringsinsatserna bör få högsta prioritet.

Inom vissa delar av jordbrukslandskapet är naturkvaliteterna av sådan art att särskilda skötselansvisningar krävs. Dessa anvisningar specificeras under respektive skötselområde. Enligt länsstyrelsens föreskrifter gäller att om stängsel för betesdjur skall uppföras måste genomgångar anordnas så att allmänhetens tillträde till området inte hindras.

Mål: Jordbruksmarken skall skötas med omväxlande åkerbruk och betesmark. Vissa naturbeten skall restaureras. Skogsbete bör förekomma.

Riktlinjer och åtgärder: Som riktlinjer gäller att större delen av det gamla jordbrukslandskapet skall restaureras och tillsammans med nu brukad mark hållas i god hävd. Hänsyn skall tas till värdefull flora och fauna som är knuten till odlings- och betesmark.

- utarrenderad mark bör på sikt samlas under tre jordbrukscentra (Norrtorp, Fäboda och Bög/Väsby)
- för att erhålla mer enhetliga betesområden kan viss skogsmark ingå
- ur trafiksäkerhetssynpunkt bör viltstängsel anläggas mot E4 och Stäketvägen

- stängselgenomgångar skall alltid anordnas vid väl frekventerade stigar och leder
- röjning av skogsbryn skall ske mekaniskt, högst 3 meter från backdiket, där det är klart motiverat för det ekonomiska utbytet. Inom denna zon skall särskilt för floran, faunan och landskapsbilden värdefulla träd och buskar sparas. Även föryngring av enstaka solitära träd skall beaktas inom denna zon
- inom angivna områden skall reglering ske vid spridning av växtnäringsämnen och kemisk bekämpning (införlivas i arrendeavtal)
- befintliga naturbeten bibehålls. Åkermark kan dock växla mellan åker- och betesmark
- åkerholmar bevaras och får inte användas till upplag för skräp, handelsgödsel, virke etc. Åkerholmar får inte planteras med barrträd. Solitära lövträd och ett buskskikt skall bevaras
- vägkanter skall slås mekaniskt
- täckdikning av i dag öppna diken får ej ske

1.2.3 Faunavård och jakt

Beskrivning: Järvafältet har relativt goda stammar av älg och rådjur. Grävling, räv och hare förekommer också. Rikligt med sjöfågel finns i Översjön och Ravalen. Följande föreskrifter skall gälla inom reservatet:

- jakt får inte ske på lör-, sön- eller helgdag

- normalt skall endast jakt på klövvilt ske. Jakt på hare kan dock förekomma
- vid behov av jakt på exempelvis kråka, räv, grävling skall samråd ske med länsstyrelsen
- grytjakt på räv eller grävling får dock ej förekomma
- viltvård i form av utfodring, anläggande av viltvatten och viltåker etc bör ske vid behov
- jakt får inte bedrivas på anlagd viltåker eller foderremiss

Mål: Jakten skall bedrivas så att den befrämjar ett art- och individrikt djurliv. Faunavården skall inriktas på att i de olika markanvändningsformerna (skogsbruk, jordbruk, landskapsvård) ta generella hänsyn till den högre och lägre faunan.

Riktlinjer och åtgärder: Jakt skall endast bedrivas på det sätt och i den omfattning som kan förenas med målet "att befrämja ett art- och individrikt djurliv" inom reservatet. Samtidigt måste beaktas de trafikskaderisker som kan uppstå vid en alltför hög stam av klövvilt.

Nuvarande form för jaktutövande bör bibehållas. Som riktlinjer gäller att jakt skall ske med hänsyn till områdets stora betydelse för friluftslivet.

För markanvändningsformer som skogsbruk, jordbruk, landskapsvård krävs generella hänsynsregler för den högre och lägre faunan samt florán. Denna hänsyn anges i nedanstående riktlinjer. Särskild hänsyn för sällsynta, störnings/slitagekänsliga och hotade arter som förekommer inom reservatet anges under resp skötselområde (se under punkt 1.2.7).

Följande miljöer undantas från åtgärder:

- gammal lågproduktiv hållmarksbunden tallskog av orörd karaktär
- mossar, alkärr samt strandskog och sumpskog med äldre lövträd där påverkan av tidigare markanvändningsformer är ringa
- mindre dungar av äldre lövträd insprängda i barrskog
- välutvecklade skogsbryn mot öppen mark
- mindre åkerholmar
- bergbranter med rasbrantskaraktär
- små fuktstråk

Följande punktinsatser beaktas vid åtgärder:

- högstubbar och äldre vindfällen kan sparas i lämpliga områden
- avfall från avverkade lövträd kan med fördel kvarlämnas i lämpliga områden
- döda, döende träd inom betesmark kvarlämnas där så ej annat anges
- Gamla stenrösen bör skonas från åverkan
- kemisk behandling av diken och vägrenar skall ej ske

1.2.4 Disposition och skötsel av vattenområdet

Reservatets vattenområden utgörs av sjöarna Översjön (del av), Ravalen (del av) samt Djupan. Av dessa har Ravalen och Djupan stor betydelse som häcknings- och rastplatser för en mängd sjöfågelarter samt även som jaktområden för rovfågel. Översjöns vegetationsfattigare stränder tilltalar friluftslivet mer.

Enligt länsstyrelsens föreskrifter för allmänheten gäller:

- förbud att framföra motordriven farkost på Översjön och Ravalen

Här erinras också om att förbud gäller att uppehålla sig eller färdas inom Getholmens (Översjön) fågel-skyddsområde tiden 15 april - 30 juni

Som riktlinjer gäller att bevara sjöarnas nuvarande karaktär och vattenkvalitet samt flora och fauna i och intill sjöarna

- varje form av vattenreglering inom reservatet som kan tänkas förändra sjöarnas nuvarande status skall undvikas
- lagring av kemikalier, petroleumprodukter, växtnäringsämnen o dyl för jord- och skogsbrukets behov får inte ske intill sjö eller tillflöde
- spridning av växtnäringsämnen (konstgödsel, kreatursgödsel m m) skall regleras i arrendeavtal så att övergödning ej sker
- inplantering av främmande fiskarter bör inte ske

- vid igenväxning som missgynnar faunan får vasslätter o dyl ske
- vid särskilt långvariga isläggingsperioder bör aktiva åtgärder som vakupptagning tillgripas för att minska kvävningensriskerna

1.2.5 Disposition och skötsel av byggnader

Tidigare nämnda utredningar för Järvafältets byggnadsbestånd har kompletterats (juni -81) med syneförrättning av de för jordbruket viktigaste byggnaderna inom Bög och Väsby. Som riktlinjer gäller att för jordbruket nödvändiga byggnader skall prioriteras samt att vården i övrigt inriktas på byggnader som kan nyttjas för friluftsliv och föreningsliv inom reservatet. I stort kan utredningsförslagen följas. Vissa specificeringar kan anges:

- ombyggnader, tillbyggnader och nybyggnader (ekonomibyggnader) skall ske i samråd med länsantikvarien (jfr kulturvärden pkt 3.1.4) undantag från reservatsföreskrifterna krävs
- vissa f d militärbyggnader som föreslås rivas ombyggs till kombinerade toalett- och soputrymmen etc (se skötseldelen)
- behovet av raststuga/värmestuga, i kombination med servering, får anses vara stort inom reservatet
- byggnader som kan klassas som året-runt-bostäder kan även i fortsättningen uthyras till privatpersoner förutsatt att hyresavtalen ej innebär inskränkningar för friluftslivet (utökade tomtområden, stängsel etc)

- byggnader som i dag är uthyrda eller är lämpliga för uthyrning till föreningsverksamhet bör även i fortsättningen nyttjas för detta ändamål. Den föreslagna intensivare tillsynen bör i hög grad inriktas på dessa byggnader, främst när de ej används. Nyttjande föreningar bör ha seriösa målsättningar för verksamheten och bedriva denna i anknytning till reservatet
- byggnader med användningsområdet "tjänstebostad" bör hellre ges en nyttjandeinriktning som främjar friluftsliv/föreningsliv
- byggnader som är mest störande ur landskapsbilds- och estetisk synpunkt, bör ges prioritet för omgående rivning
- markägaren (kommunen) bör själv svara för all uthyrningsverksamhet

Naturskolan

En naturskola har inrättats vid Väsby gård. För projektarbetet har fastighetskontoret svarat i samarbete med skolkontor och föreningsrepresentanter. Lokalisering vid Väsby gård gör att naturskolan ligger inom cykelavstånd från samtliga skolor i kommunen.

Naturskolan skall möjliggöra praktiska fältstudier som komplement till NO- och SO-ämnen i grundskolan, biologi och naturkunskap i gymnasieskolan och vuxenskolan.

Naturskolans målsättning är "att öka förståelse för och kunskaper om de ekologiska sambanden i naturen och att ge insikt i naturvårds- och miljövårdsfrågor och därmed människans roll".

Undervisningen bygger på gruppvisa fältstudier. Som hjälpmedel i undervisningen finns ett omfattande basmaterial med bl a studiehandledningar, kartor, arbetsblad och lärarinstruktioner. I naturskoleverksamheten finns även program för successiv lärarfortbildning.

Dokumentation och observationer som följer av naturstudierna skall kontinuerligt insamlas och utvärderas. Avsikten är att erfarenheterna från naturskoleverksamheten skall komma naturreservatet tillgodo.

Parallellt med naturskolans verksamhet finns goda möjligheter att för allmänheten ordna utställning/information om olika naturföreteelser.

Skolstyrelsen svarar för den pedagogiska verksamheten vid naturskolan. En föreståndare skall finnas för handledning/administration av verksamheten. Ett aktivt samarbete mellan naturskolan/skolkontoret och naturvårdsförvaltaren förutsättes ske kontinuerligt.

1.2.6 Disposition och skötsel av reservatets kulturvärden

Som riktlinjer för skötseln av kulturvärden gäller att dessa skall vårdas enligt särskilt upprättade planer i samråd med länsantikvarien.

1.2.7 Behandling av skötselområden

Naturreservatet har indelats i skötselområden. För varje skötselområde har angetts nummer (1,2,3 etc). Inom dessa förekommer ibland en uppdelning i delområden (1-1, 1-2, 1-3 etc) och punktobjekt (P1-A, P1-B etc). För varje

skötselområde anges också beskrivning, mål med skötseln samt åtgärdsförslag. För vissa områden ges detaljerade skötselanvisningar, för övriga gäller de riktlinjer och hänsynstaganden som anges i punkterna 1.2.1 - 1.2.6. Skötselområdena finns angivna på en till skötselplanen bifogad skötselplanekarta (Bilaga 3).

Skötselområde 1

Beskrivning: Norra delen av Djupandalens försumpade buskmarksområde omgivet av björksumpskog med inslag av sälg och al. I nordost och sydväst kantas sänkan av fuktiga och delvis lövbevuxna ängsmarker. Området är värdefullt för främst småfågelfaunan och hackspettar samt för kräl- och groddjur. Av mera ovanliga växtarter kan nämnas tagelstarr, vanligt norr om Djupan samt små lokaler med backsmörblomma i östra kanten. Här har också igelkottssvampen iakttagits. I västra kanten mot skötselområde 2 är en koja uppförd.

Mål: Sumpig busk- och lövskog med igenväxande fuktängar. Området lämnas för fri vegetationsutveckling.

Åtgärd: Ingen utom att kojan rivs.

Skötselområde 1-1 Sjön Djupan

Beskrivning: Sjö med till- och utflöden. Sjön befinner sig i ett igenväxande skede. Svarthakedopping har iakttagits.

Mål: Sjö med till- och utflöden, öppen vattenspegel.

Åtgärd: Ingen. Vid eventuell restaurering för att upprätthålla en öppen vattenspegel kan särskild restaureringsplan upprättas.

Skötselområde 2

Beskrivning: Olikåldrig blandskog av björk och gran. Området är starkt skottskadat. I västra kanten bergbunden, glest bevuxen mark. I norr mot ängsmarken inslag av ek och sälg. Tidvis häckande ormråk och tornfalk.

Mål: Naturskog. Vegetationen lämnas för fri utveckling

Åtgärd: Ingen

Skötselområde 3:

Beskrivning: Tipp. Verksamheten kommer att regleras i särskilt beslut från länsstyrelsen.

Mål: Tipp. Efter avslutad tippverksamhet kan området användas för skidsport etc

Åtgärd: Ingen. Tippverksamheten regleras i länsstyrelsens beslut.

Skötselområde 4

Beskrivning: I huvudsak öppen ängsmark som omges av skiftande skogsmarkskaraktärer. Delar av området används som slåttermark. Delvis igenväxande. Vissa delområden som kräver något avvikande skötsel är avskiljda och behandlas för sig (skötselområde 4-1--4-4).

Mål: Betsmark

Engångsåtgärd: Stängsling och dikning, röjning av igenväxande delar. Färister vid sydvästra utfarten och Branten.

Underhållsåtgärd: Bete med nöt/får. Riktlinjerna i punkt 1.2.2 gäller om ej annat anges för delområdena. Särskilt skall stor restriktivitet iakttas vid hantering av växtnäringsämnen och kemiska medel längs vägar, diken och åkerholmar.

Skötselområde 4-1

Beskrivning: Olikåldrigt lövskogsområde, huvudsakligen ungskog med inslag av äldre partier och överståndare/solitärer. Ek, asp och björk. Igenväxande torrängspartier längs västra kanten och i söder. Värdefull lokal ur botanisk synpunkt med fynd av backsippa, korskovall och kantig fetknopp. De skottskadade äldre träden utgör även på sikt värde för fågel- och den lägre faunan.

Mål: Lövskog för fri utveckling samt öppnare torrängspartier. Betesmark.

Engångsåtgärd: Svag röjning och gallring på torrängspartierna. Stängsling.

Underhållsåtgärd: Lätt bete med nöt. Vid behov röjning och gallring inom torrängspartierna.

Skötselområde 4-2

Beskrivning: Grandominerad äldre barrskogszon mot ängsmarken i öster, öppnare buskmarkspartier i norr.

Mål: Barrskog (skogsbete)

Åtgärder: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Området kan skogsbetas och bör i så fall ha samma betestryck/djur som i skötselområde 4-3.

Skötselområde 4-3

Beskrivning: Ängsmark, delvis fuktig och örtrik, igenväxande. Botaniska värden i form av ängstarr, buskviol och stallört. Enstaka exemplar av knölvial.

Mål: Öppen betesmark.

Engångsåtgärd: Røjning, stängsling. Dikesrensning, ingen nydikning.

Underhållsåtgärd: Lätt bete med nöt. Kompletterande røjning vid behov.

Skötselområde 4-4

Beskrivning: Lövdominerad (asp, ek) heterogen ridå mellan vägen och ängsmarken. Vissa partier öppnare andra mycket täta. Genomgående yngre åldrar.

Mål: Varierad lövskog mellan öppna partier och buskmarksområden. Betesmark.

Engångsåtgärd: Røjning, gallring mot målsättningen stängsling mot skötselområde 4-3 och vägen.

Underhållsåtgärd: Svaga røjningar och gallringar för att bibehålla målsättningen. Bete med nöt/får.

Skötselområde 5

Beskrivning: F d betesmarker, delvis restaurerade och betade med nöt. Försumpade, igenväxande partier. Område med barrblandskog, i norra delen rikt fågelliv. Ekonomibyggnader mot vägen. Delområden med något avvikande skötsel behandlas nedan (skötselområde 5-1--5-4). Växter som myskgräs, slokstarr samt slätterblomma och ängsruta innebär att dikningsåtgärder inom området inskränks till justeringar och dikesrensning.

Mål: Betesmark.

Engångsåtgärd: Dikesrestaurering, fortsatt stängsling. Delvis röjningar. Fuktdroget med sälg och björk mot skötselområde 5-3 undantas från röjning.

Underhållsåtgärd: Bete med nöt/får. Riktlinjerna i punkt 1.2.2 gäller om ej annat anges för delområdena.

Delområde 5-1

Beskrivning: Område med ekonomibyggnader m m (stall, ladugård, påbörjad foderplats och bädd för utgångsboskap m m).

Mål: Område med ekonomibyggnader.

Åtgärd: Åtgärdas enligt riktlinjerna i punkt 1.2.5.

Delområde 5-2

Beskrivning: Gammal tallskog med inslag av gran på bergbunden mark. Mot inägomarken i öster ett flertal grova ekar. Denna del betas.

Mål: Talldominerad skog. Skogsbetesmark.

Åtgärd: Skogliga åtgärder utförs som landskapsvård. Max hyggesstorlek 0,5 ha. Bete med nöt/får.

Delområde 5-3

Beskrivning: Olikåldrig lövskog. I östra kanten granparti med flera döda/döende träd. Försumpat. Lokal för bl a stenknäck, skogsduva.

Målsättning: Naturskog. Vegetationen lämnas för fri utveckling. Betesmark.

Åtgärd: Bete med nöt/får. Stängsling. (Vid dikningsåtgärder inom skötselområde 5 skall dessa ej påverka delområde 5-3 påtagligt)

Delområde 5-4

Beskrivning: Försumpad och förbuskad ängsmark.

Mål: Betesmark

Engångsåtgärd: Røjning (totalrøjning), dikesjustering (observera delområde 5-3, åtgärder), stängsling. Vid røjning i skogsbrynet skall nuvarande karaktär i möjligaste mån bevaras.

Underhållsåtgärd: Bete med får/nöt.

Skötselområde 6

Beskrivning: Heterogent lövskogsdominerat område, asp- och ekblandskogar med inslag av hassel i norr, asp-, ek- och hasselskog med graninslag i söder.

Mål: Lövdominerad olikåldrig skog.

Engångsåtgärd: Endast barrträd, främst gran skall avverkas, dock ej solitärer eller äldre träd som kan stå kvar utan hinder för målsättningen.

Underhållsåtgärd: Vid behov mindre ingrepp (gallring, röjning) i barrskog för att uppnå målsättningen. Åtgärder i skogsbryn mot åkern i norr får utföras men endast under restriktionen att nuvarande karaktär i stort bevaras.

Skötselområde 7

Beskrivning: Barrskogsområde med inslag av hållmarker. Huvuddelen av området uppvisar gammal skog, oftast gles och ibland med omfattande skottskador.

Mål: Barrskog

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Här skall särskilt tillvaratas möjligheterna till ett småskaligt skogsbruk. Lämpligt område för ett kortare markerat naturspår/skidspår som ansluter till Väsby Gård.

Skötselområde 8

Beskrivning: Åkermark. Pågående restaurering.

Mål: Åkermark.

Åtgärd: Restaureringsåtgärder enligt syneförrättning 1980-05-18, vilket huvudsakligen innebär rensning/röjning av befintliga diken. Åkerbruk enligt riktlinjer i punkt 1.2.2. Generell flora och faunahänsyn iakttas enligt riktlinjerna i punkt 1.2.3.

Delområde 8-1

Beskrivning och åtgärd som delområde 5-2 dock utan slutavverkning eller bete.

Delområde 8-2

Beskrivning: Åkerholmar av något varierande karaktär (barrskogsbevuxna - lundartade - torrängsområden). Vissa botaniska värden.

Mål: Åkerholmar, lämnas för fri utveckling.

Åtgärd Ingen

Delområde 8-3

Beskrivning: Grandominerat barrblandbestånd, mot diket större lövinslag (asp). Ur landskapsbildsynpunkt ett störande inslag.

Mål: Heterogen blandskog.

Engångsåtgärd: Avverkning med sikte på att skapa omväxlande grupper och trädslag skall eftersträvas. Främst den dåliga granen skall avvecklas. Genomsyn från vägen mot inägomarkerna.

Underhållsåtgärd: Landskapsvårdande åtgärder för att bibehålla den uppnådda målsättningen.

Skötselområde 9

Beskrivning: Äldre barrskogsdominerat område med Älgkärret (diket) och höglänt hållmark i centrum. Heterogena lövdominerade trasskogar längs södra kanten, stormskadade granområden i väster. Partier av mycket gammal skog norr om Älgkärret. Ett flertal mindre vanliga fågelarter har iakttagits här bl a nötkråka, järpe, sparvuggla, pärluggla och tretåig hackspett. Häckningsbiotoper finns för ormråk och duvhök.

Mål: Naturskog, lämnas för fri utveckling.

Åtgärd: Inga.

Punktobjekt P 9-A

Beskrivning: Punkter i Älgkärrets dikessystem.

Mål: Permanenta punkter för vattendämning.

Engångsåtgärd: Anläggning av fasta dämningströsklar för återställande av Älgkärrets normalnivå före dikning.

Underhållsåtgärd: Underhåll av trösklarna.

Skötselområde 10

Beskrivning: Varierat jordbrukslandskap med restaurerade ängsmarker, igenväxande och häremellan mindre skogsbestånd. Området är indelat i delområden med varierade skötselriktningar för iståndsättning. Vissa delar botaniskt värdefulla.

Mål: Betesmark

Åtgärd: Se respektive delområde! Hanteringen av växtnäringsämnen och kemiska medel skall vara ytterst restriktiv längs vägar, diken och åkerholmar.

Delområde 10-1

Beskrivning: Nedlagd jordbruksmark.

Mål: Betesmark

Åtgärd; Stängsling. Bete med nötkreatur. Vidare skötsel sker enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Delområde 10-2

Beskrivning: Igenväxande ängsmark. Värdefull botanisk lokal med bl a stallört och buskviol.

Mål: Betesmark

Engångsåtgärd: Røjning av sly och ungskog. Stängsling.
Dikesrensning.

Underhållsåtgärd: Kompletterande røjningar till det svaga betet.
Lätt nötbete.

Delområde 10-3

Beskrivning: Björkskog, medelålders, på tidigare dikad
mark.

Mål: Hagmarksskog.

Engångsåtgärd: Gallring av landskapsvårdande karaktär med
tillvaratagande av befintlig succession.
stängsling.

Underhållsåtgärd: Bete med nötkreatur.

Delområde 10-4

Beskrivning: Talldominerat medelålders bestånd.

Mål: Tallskog, skogsbetesmark.

Engångsåtgärd: Gallring. Stängsling.

Underhållsåtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.
Nötbete.

I framtiden (vid slutavverkning) kan området
helt överföras till betesmark.

Delområde 10-5

Beskrivning: Glest vuxet äldre bestånd av asp med inslag av gran och tall. Lövslyuppslag.

Mål: Blandskog.

Åtgärd: Røjning i ungskogspartierna.

Delområde 10-6

Beskrivning Igenväxande ängsmarker med intressant flora (bl a krussilja)

Mål: Betesmark.

Engångsåtgärd: Røjning av sly och ungskog. Stängsling.

Underhållsåtgärd: Lätt nötbete.

Skötselområde 11

Beskrivning: Åkermark där restaurering pågår.

Mål: Åkermark.

Engångsåtgärd: Fortsatt iståndsättning enligt syneförrättning 1980-05-18 (dikesrensningar, røjningar etc). Åkerbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Underhållsåtgärd: Åkerbruk.

Skötselområde 12

Beskrivning: Igenväxande f d betesmarker som omger tidigare betad, naturskogsliknande barrblandskog. Rikligt med ängsskära och ängsruta mot delområde 12-1 resp skötselområde 11 (östra kanten).

Mål: Betes- och skogsbetesmarker med undantag för delområde 12-4 som betesfredas.

Åtgärd: Dikning, dikesrensning, röjning, markbearbetning och bete (nöt/får). Stängsling mot reservatsgräns, skötselområdena 9 och 11 samt vägen. Övrig skötsel under resp delområde.

Delområde 12-1

Beskrivning: Lövskogsdominerad f d betesmark med huvudsakligen busk och sly (ungskog).

Mål: Omväxlande öppen och hagmarksliknande betesmark.

Engångsåtgärd: Totalröjning av slyområdena, röjning/gallring mot hagmark i de äldre partierna. I övrigt enligt skötselområde 12.

Underhållsåtgärd: Bete (får/nöt), viss hagmarksskötsel. Riktlinjer enligt punkt 1.2.2 gäller för betesdelen.

Delområde 12-2

Beskrivning: F d betesmark bevuxen med ca 30-årig tätvuxen barrskog. Spontant uppkommen, glesare ut mot öppen mark. Fyra områden ingår.

Mål: Barrskog med skogsbete. öppen betesmark.

Engångsåtgärd: De glesare och ojämna kanterna mot öppen mark slutavverkas, övriga delar gallras enligt skogliga normer. I övrigt enligt skötselområde 12.

Underhållsåtgärd: Bete (får/nöt) enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2. Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Området kan i framtiden (vid slutavverkning) överföras till glest bevuxen skogsbetesmark (hagmarksliknande) och/eller helt öppen betesmark.

Delområde 12-3

Beskrivning: Ung-medelålders lövdominerad skog (asp, björk) med tallinslag i söder.

Mål: Hagmark.

Engångsåtgärd: Röjning/gallring mot hagmark. I övrigt se skötselområde 12. (Färsten i gränsen mot Järfälla kommun bör omkonstrueras av säkerhetsskäl).

Underhållsåtgärd: Bete med nöt/får. Viss hagmarksskötsel.
Riktlinjer i punkt 1.2.2.

Delområde 12-4

Beskrivning: Naturskogsliknande barrdominerad skog.
Bitvis god succession i olika stadier och åldrar. Häckningslokal för bl a ormvråk.

Mål: Naturskog. Vegetationen lämnas för fri utveckling.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 13

Beskrivning: Ängsmark som tagits i anspråk för vägar (motorväg, av- och påfart), ledningsdragningar etc.

Mål: Öppen ängsmark, vägar etc.

Åtgärd: Normalt efterhållande av vegetation (enligt vägverkets normer). Dikning vid behov för intilliggande åkermark.

Skötselområde 14

Beskrivning: Delar av gravfältet Knistahammaren, delvis barrskogsbevuxen samt ängsmarker.

Mål: Vårdat gravfält omgivet av mer eller mindre öppna ängsmarker.

Åtgärd: Åtgärdas enligt riktlinjerna i punkt 1.2.6.

Delområde 14-1

Beskrivning: Ängsmarker, delvis glest träd- och buskbevuxna.

Mål: Öppen ängsmark samt mindre hagmarksliknande partier.

Engångsåtgärd: Slåtter, röjning. Väl sammanhållna träd- och buskbevuxna områden lämnas, även enstaka solitärer.

Underhållsåtgärd: Slåtter. Riktlinjer enligt punkt 1.2.2.

Skötselområde 15

Beskrivning: Övervägande trivialt grandominerat barrskogsområde. Avvikelse finns mot Ravalen och kulturlandskapet i söder (skötselområdena 15-1--15-5, behandlas särskilt)

Mål: Barrskog med bibehållen lövträdsinblandning.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Delområde 15-1

Beskrivning: Kärr med enstaka ridåer av al och sälg.

Mål: Kärrområde.

Åtgärd: Ingen.

Delområde 15-2

Beskrivning: Gammal högvuxen grandominerad barrskog längs Ravalens östra strand: Bitvis inslag av al.

Mål: Grandominerad barrskog.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Max hyggesstorlek 1,5 ha. Fröträd av tall lämnas även om nytt bestånd skall anläggas genom plantering.

Delområde 15-3

Beskrivning: Naturminnet "Ravalen" med omgivning. Växtplats för humlesuga. Gräsmark, delvis invandrande asp samt omgivande barrdominerad skog. (se särskilt beslut, bilaga 2).

Mål: Öppen gräsmark, aspskog och barrskog.

Åtgärd: Skötseln skall ske i samråd med botanisk expertis. Öppna ytor hålls öppna, aspskogen röjs och gallras successivt, vid behov gallring i kanterna för ökade spridningsmöjligheter. Kontinuerlig uppföljning.

Delområde 15-4

Beskrivning: Skogsbryn mot ängsmark, stor lövinblandning av ek, asp och hassel. Växter som ängsskära och enstaka exemplar av humlesuga har iakttagits.

Mål: Varierat lövdominerat skogsbryn.

Engångsåtgärd: Frihuggning av större ekar, försiktig röjning och gallring i övrigt. Lövträd favoriseras före barrträd.

Underhållsåtgärd: Endast röjning och gallring vid behov.

Delområde 15-5

Beskrivning: Heterogent område. I norr 60-årigt lövdominerat kärrområde (björk, al, gran) som övergår i delvis öppna och igenväxande ängsmarker samt snåriga buskmarksområden med slån, nypon och inslag av björk, asp och hassel. Lokaler för bl a säfferot och spjutmålla längs vägen och buskviol.

Mål: Naturskog. Vegetationen lämnas för fri utveckling.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 16

Beskrivning: Betesmark, öppen i öster, skogbevuxna åkerholmar i ~~öster~~^{väster} (huvudsakligen äldre blandskog). Små partier av torrbackskaraktär med vacker och värdefull flora (bl a pukvete).

Mål: Betesmark.

Åtgärd: Nötbete (nuvarande betestryck bibehålls) vid behov kan lätta röjningar företas på de nämnda torrbackarna. Spridning av växtnäringsämnen och kemisk bekämpning skall ske ytterst restriktivt särskilt längs vägkanter, diken och åkerholmar.

Skötselområde 17

Beskrivning: Åkermark, åkerholmar.

Mål: Åkermark, åkerholmar.

Åtgärd: Restaureringsbehov enligt syneförrättning 1980-05-18 utföres (dikesrensning, viss nydikning, byte rörläggning, ny vägbro etc) åkerbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2. Särskilda hänsyn vid hantering av växtnäringsämnen och kemiska medel längs vägar, diken och åkerholmar.

Delområde 17-1

Beskrivning: Skjutbaneterräng (öppen ängsmark, åkerholmar.

Mål: Jordbruksmark.

Engångsåtgärd: Nuvarande verksamhet avvecklas. Öppen mark restaureras för åkerbruk eller nötbete. Vid bete kan åkerholmarna ingå - dock utan övriga åtgärder.

Underhållsåtgärd: Åkerbruk/nötbete. Riktlinjer enligt punkt 1.2.2.

Delområde 17-2

Beskrivning: Botaniskt värdefulla torrbackar insprängda i åkermark.

Mål: Åkerholmar av torrbackskaraktär.

Åtgärd: Vid behov (igenväxning) kan viss skötsel ske genom slätter och svaga röjningar för att bibehålla nuvarande tillstånd.

Skötselområde 18 Bögs gård

Beskrivning: Gårdsområde med bostad, ladugård, stall, div militära byggnader etc. Visningsgård. P-plats.

Mål: Gårdsområde. Visningsgård. P-plats.

Åtgärd: Enligt syneförrättning 1980-05-18.

För visningsgården gäller särskilt avtal mellan arrendatorn och markägaren.

P-platsen kan utvidgas norrut vid behov.

Skötselområde 19

Beskrivning: Varierat beteslandskap. Öppna ängsmarker omväxlar med vildvuxna lövdominerade lundar och mer triviala men tilltalande, glesa barrskogspartier. Mot Ravalens södra och sydvästra strand finns en bård av al på sankmark. Längs stranden växer bl a slokstarr,

jättestarr, ängsnycklar, vattenskräppa, sjöranunkel. Särskilt lundområdena i väster (ek, asp och hassel uppblandat med glest eller tätare vuxna granpartier) samt torrbacken väster om skötselområde 18 har en rik flora. Mot Bögs Gård växer humlesuga, axveronika och luden Johannesört. Hela området är av betydelse för faunan med tyngdpunkt på den lägre faunan och fågel. Värdefull landskapsbild. Betas främst med nötkreatur. Milspårets inledning går genom området.

Mål: Varierad betesmark. Förutom bibehållet betestryck skall området lämnas för fri utveckling.

Åtgärd: Nötbete (inom öppen ängsmark kan fårbeta förekomma. Vid behov ur landskapsbildsynpunkt kan vindfällena o dyl av barrträd tillvaratas inom det barrskogsdominerade området öster om körvägen - bäcken - Ravalen. Skogsbrynen lämnas alltid orörda inom området. (Nuvarande öppen mark får dock hållas öppen vid behov). Vid användning av kemiska bekämpningsmedel och växtnäringsämnen skall detta ske restriktivt mot Ravalen och längs vägkanten. Milspåret omläggs mot skötselområde 22.

Delområde 19-1

Beskrivning: Öppen f d åkermark. Aspdominerad åkerholme i norr.

Mål: Betesmark.

Engångsåtgärd: Markbearbetning, dikning, stängsling. Observera skötseln i delområde 15-4. Åkerholmen får samma skötsel som delområde 15-4. Mot norr iakttas stor restriktivitet vid hantering av växtnäringsämnen och kemisk bekämpning.

Underhållsåtgärd: Bete med nöt/får.

Delområde 19-2

Beskrivning: Åkermark, pågående restaurering.

Mål: Betesmark alternativt åkermark.

Åtgärd: (Åkermark). Fortsatt restaurering (dikesrensning, röjning) mot delområde 21-1 skall minsta möjliga ingrepp göras i skogsbrynet. För åtgärder mot berget i väster (fornborgen) se skötselområde 22!

Åtgärd: (Betesmark). Som ovan med tillägg för stängsling. Ur landskapsbildssynpunkt är betesmark att föredraga men områdets storlek gör att arrendator/markägare bör avgöra detta.

I övrigt gäller riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Skötselområde 20 Ravalen

Beskrivning: Sjön omges av stora vassområden. Värdefull som rastfågellokal och häckningsplats för änder, doppingar, sothöns och svanar.

Fiskdöd inträffar ibland och bakteriehalterna (uppmätta vid badplatsen på östra sidan) är höga.

Mål: Sjö. Öppen vattenspegel av nuvarande storlek. För fisk och bad normala resp acceptabla vattenvärden.

Engångsåtgärd: Vattenprovtagning (gäller även tillflödet Knistabäcken).

Underhållsåtgärd: Årlig vattenprovtagning enligt ovan. Vid olämpliga värderesultat måste föroreningskällorna åtgärdas. I övrigt enligt riktlinjer i punkterna 1.2.3 och 1.2.4.

Skötselområde 21

Beskrivning: Lund- och lundartade områden i olika utvecklingsstadier. Faunistiskt (exempelvis häckande bivråk), men främst botaniskt värdefullt område. Indelat i tre delområden.

Mål: Naturskog - Vegetationen lämnas i stort för fri utveckling (undantag se skötselområde 21-1).

Åtgärd: Se respektive skötselområde.

Delområde 21-1

Beskrivning: Lövlund. Blandlövskog av asp, ek, hägg, hassel och alm. Karaktäristiska lundväxter samt i kantzonen mot delområde 19-2 stallört och ängsskära. Viss graninvandring påbörjad. Det s k milspåret går genom området. Från dess norra spets går en stig mot Viby.

Mål: Lövlund med i stort fri utveckling.

Engångsåtgärd: Invandrad yngre gran borttages (endast under tiden 15.8-1.3). Milspårets markeringar borttages (se skötselområde 19).

Underhållsåtgärd: Borttagande av yngre gran. I övrigt ingen åtgärd. Stigarna får således växa igen.

Delområde 21-2

Beskrivning: Större graninblandning (även äldre gran) än delområde 21-1. Huvudsakligen ek, björk och hassel. Ett flertal gamla, grova ekar. Stora delar av lundkaraktär med karaktärsväxter. Stigen från delområde 21-1 mot Viby gård går genom östra kanten, milspåret i södra.

Mål: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen utom borttagande av stigmarkeringar. (Inget stigunderhåll eller markering). (Se skötselområde 19).

Delområde 21-3

Beskrivning: Grandominerad skog med inslag av lundartade partier och växter. Ek, björk och asp finns i beståndet. Mest påfallande är dock det bitvis täta inslaget av hassel och buskar som gör området svårframkomligt. Milspåret går genom sydvästra hörnet.

Målsättning: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen. Se delområde 21-2

Skötselområde 22

Beskrivning: Barrskog. Kuperad terräng med bergstoppar i norr och söder, en fuktigare lövdominerad sänka i väster. Ekinslag i norr och söder i övrigt högre lövinblandning längs kanterna. Igenvuxen stig mot åkern i öster. Milspåret går genom ett kärrområde i centrum. En gammal koja skräpar i sydöstra delen.

Mål Barrskog med lövinslag.

Engångsåtgärd: Framröjning av stigen i östra kanten. Utmärkning. Skall ansluta till det omdragna milspåret genom skötselområde 19. Se även åtgärd för delområde 19-2. (dessa åtgärder utförs lämpligen samtidigt). Anläggning av smal spång genom kärret i centrum. Kojan rivs.

Underhållsåtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Hyggesstorleken begränsas till max ca 1,0 ha. Utdrivning bör ske med häst om möjligt.

Skötselområde 23 Kulturmiljö vid Väsby Gård.

Beskrivning: Tomtmark med intilliggande ängs- och lövskogsmarker. Botaniskt värdefulla torrängs/backpartier med bl a pukvete, säfferot, nässelnärja och hundtunga. Delvis underigenväxning. Lövskogsområdet i östra delen domineras av asp och björk. Enstaka solitärer av ek. Omfångsrika slånsnår.

Mål: Tomtmark med byggnader. Öppna ängsmarker och lövskog.

Engångsåtgärd: Rivning av de i utredningen 1979-04-04 föreslagna militärbyggnaderna. Upprustning av mangårdsbyggnaden (hus nr 1) till naturskola.

Försiktig slåtter och röjning av ängsmarkerna. Framhuggning av vissa solitärer (i princip skall lövskogsområdet ges en fri utveckling i övrigt).

Underhållsåtgärd: Slåtter, röjning av ängsmarker och runt solitärer. I övrigt enligt riktlinjerna i punkt 1.2.5.

Delområde 23 -1

Beskrivning: Öppen ängsmark - område för hästdressyr, hästsport o dyl.

Mål: Öppen ängsmark

Åtgärd: Öppethållande av ängsmarken - oavsett användningsområde. Om nuvarande nyttjande upphör bör ängens användning komma friluftslivet till gagn.

Skötselområde 24

Beskrivning: Barrskogsdominerat område i varierande åldrar.

Mål: Barrskog (bibehållen lövträdsandel).

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna punkt i 1.2.1. Särskilt skall uppmärksammas möjligheterna att i södra delarna lämna gamla träd av tall och asp att växa in i kommande bestånd, samt hänsyn till landskapsbilden längs vägen och åkern i söder (hagmarksgranar, eksolitärer m m). Hänsyn också till punktobjekt P 24-A och dess närmaste omgivningar.

Punktobjekt P 24-A

Beskrivning: Gles barrskog på höjdrygg. Milspåret går genom området. Basläger för Friluftsförbundet barnverksamhet.

Mål: Glest barrskogsbevuxen mark.

Engångsåtgärd: Viss avverkning/röjning. Uppförande av vindskydd och eldstäder inom ca 100-150 m². Justering av milspåret så att det går en bit ifrån baslägret.

Underhållsåtgärd: Normalt underhåll av anläggningen. Viss skoglig skötsel för att på sikt bibehålla nuvarande karaktär. Materiel till anläggningen, reparationer etc samt ved anvisas av naturvårdsförvaltaren.

Punktobjekt 24-B

Beskrivning: Igenväxande f d torpställe. Ängsmark med syrenbuskar i norr. Fyndplats för veckad jordstjärna. Strax väster härom kärddrog där bl a korallrot och slankstarr växer.

Mål: Lämnas för fri igenväxning.

Åtgärder: Inga. Vid skogliga åtgärder inom skötselområde 24 skall P 24-B undvikas vid utkörning, uppläggning av virke etc).

Skötselområde 25

Beskrivning: Dikade lövkärrsområden. I norra delen där dikningen varit mest effektiv har granunderväxtens tillväxt i kombination med lövgallring i ett par omgångar inneburit en överföring till en blandskog delvis med tonvikt på gran. Söder om vägen avtar dikningseffekten något varför lövträd av björk (ibland al) utgör huvudbeståndet med gran oftast som underväxt. Mot kraftledningen finns fastmarksområden som domineras av barrskog. Milspåret (även två femkilometersslingor) berör södra delen av området.

Mål: Löv-, bland- och barrskogar med samma trädslagsfördelning (räknat i m³ sk/ha) som i nuläget. Nuvarande fuktighetsgrader bibehålls.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Dikesrensning kan ske om markfuktigheten ökar, utkörning bör om möjligt ske med häst i delarna söder om vägen.

Här tillvaratas möjligheterna att lämna döda, döende lövträd utan åtgärd samt bitvis tätare undervegetation orörd. 100-150 m spänger anläggs längs markerade spår.

Delområde 25-1

Beskrivning: Lövdominerat (björk, al), delvis öppen kärrmark.

Mål: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen. Vid dikesrensning inom skötselområde 25 skall denna ej nämnvärt påverka detta delområde).

Skötselområde 26

Beskrivning: Grandominerad äldre barrskog med medelålders blandskog av gran och triviallöv i östra kanten. Delvis tätvuxet med höga virkesförråd.

Mål: Barrskog med bibehållen lövträdsandel i östra delen.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Utkörning bör om möjligt ske med häst. Småskaligt skogsbruk skall eftersträvas. Åtgärderna under närmaste 10-årsperioden inskränks till svag gallring om inga kalamiteter inträffar.

Delområde 26-1

Beskrivning: Mycket gammal (150 år) talldominerad barrskog. Området ger ett "städat" intryck och har karaktären av pelarsal (hög bonitet). Fuktstråk i väster mot inägomark. Flera mindre vanliga starrarter bl a oxstarr.

Mål: Talldominerad barrskog, orört fuktstråk i väster.

Åtgärd: Som skötselområde 26. Undantag för fuktstråket där inga åtgärder utförs.

Delområde 26-2

Beskrivning: Gles tallskog, delvis karaktären av fröträdsställning med tät tallföryngring. Ett litet al-grankärr i södra delen.

Mål: Tallskog.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Kärrret lämnas utan åtgärder. Vid närmaste skogliga åtgärd (Avverkning av fröträd, fröträdsjustering, röjning i ungskog) skall särskilt iakttas möjligheterna till att lämna grupper av eller enstaka lämpliga (för rovfågel) överståndare att växa in i kommande bestånd.

Skötselområde 27

Beskrivning: Gammal, delvis olikåldrig, barrdominerad skog. I norra och centrala delarna dikade lövkärrsområden med tallmossar av skvatt-ramtyp. Glest bevuxen hällmark i väster med drogar av ung-medelålders blandskog. Lämplig biotop för rovfågel och järpe. Vilttillhåll. Fyndplats för bl a korallrot och skavfräken. Ridstigen utgör gräns i öster och norr.

Mål: Se under punkt 1.2.1.

Åtgärd: Ingen

Punktobjekt P 27-A

Beskrivning: Punkt vid dikesutlopp.

Mål: Permanent dämningströskel.

Engångsåtgärd: Uppförande av permanent dämme. Vattennivån höjs till nivå före senaste dikning.

Underhållsåtgärd: Underhåll av tröskeln.

Skötselområde 28

Beskrivning: Övervägande gammal talldominerad barrskog, längs stigen av "steril" pelarsalskaraktär. Lövdominerade kärrartade områden (skogsdikade områden, försumpad ängsmark) på flera ställen inom området. Häckningsplatser för duvhök. I övrigt kan nämnas observationer av bl a tretåig hackspett. Ostarr och slankstarr växer i de fuktigare drogerna.

Mål: Talldominerad barrskog med fuktigare lövdominerade partier.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. (För delområdena anges specificerad skötsel). Här skall kvarlämnas grupper av eller enskilda lämpliga (för rovfågel) tallar samt behandla inslaget av grov asp i södra delarna på ett ur faunasynpunkt lämpligt sätt.

Utkörning till basväg (stigen norr-söder) bör om möjligt ske med häst. Faunahänsyn enligt riktlinjerna i punkt 1.2.3.

Kantzonerna mot delområde 28-2 och 28-3 får inte kalavverkas.

Inga skogliga åtgärder får förekomma under tiden 1/3-15/8. (Detta gäller även delområdena).

Anläggning av ridstig i sydväst.

Delområde 28-1

Beskrivning: F d sprängplats. Igenväxande försumpad inägomark i norr och yngre, delvis försumpat trasbestånd av löv i söder.

Mål: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen.

Delområde 28-2

Beskrivning: Hällmarkstallskog med gammal barrskog i sluttning mot öster. Vindfällan och små luckor med granföryngring ger en viss karaktär av naturskog. Ridstig går genom området.

Mål: Se under punkt 1.2.1.

Åtgärd: Ingen. Ridstigens markeringar borttages. Omläggning genom skötselområde 28 i sydväst.

Delområde 28-3

Beskrivning: Två dikade lövkärr. Relativt stor inblandning av gran och tall.

Mål: Fuktigare blandskogsområden.

Åtgärd: Endast gallringar för att bibehålla karaktären av lövdominerade fuktigare områden. Dikesrensning eller nydikningar skall inte ske. För den skogliga skötseln i övrigt gäller riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Delområde 28-4

Beskrivning: Dikat lövkärrsområde. I södra delen öppet, buskbevuxet kärr, i kanterna blandskog på fuktig mark. Tidigare växtplats för kärrknipprot och knärot.

Mål: Kärrområde där vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen, utom anläggning av permanent damm vid utloppet söder om reservatet.

Mål och åtgärder beror på om överenskommelse med annan markägare kan komma till stånd. Om så inte kan ske gäller mål och åtgärder som för delområde 28-3.

Skötselområde 29

Beskrivning: Talldominerad barrskog. Merparten utgörs av gammal skog, delvis i glesa bestånd. Ögon- och grönpyrola samt mattlumner har noterats.

Mål: Talldominerad barrskog med bibehållen lövträdsandel.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Delområde 29-1

Beskrivning: Försumpad mark med al och björk. Rikligt med fynd av korallrot.

Mål: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 30

Beskrivning: Bergsområde som omges av dikade lövdominerade kärr i öster och väster. Det östra kärrområdet har stort inslag av gran både i träd- och bottenskiktet. Västra områdets norra del är till stor del öppet medan den södra uppvisar grovvuxen al- och björkskog. Mindre, produktivare stråk av äldre barrskog insprängda över hela området. Rovfågelbiotop samt i lövskogsområdena lokaler bl a för järpe och skogsduva.

Mål: Se under punkt 1.2.1.

Åtgärd: Ingen.

Punktobjekt P 30-A

Beskrivning: Punkt i norra delen av östra kärrområdets utlopp.

Mål: Permanent dämme.

Engångsåtgärd: Uppförande av permanent dämningströskel. Nivån i kärret före dikning skall återställas.

Underhållsåtgärd: Underhåll dämme.

Skötselområde 31

Beskrivning: Grandominerad barrskog med mer lövdominerade dikade partier. Medelålders till äldre skogar med undantag för ett ungskogsområde i norr. Stora delar relativt hårt gallrade med låga virkesförråd. Ett höglänt sammanhängande bergsområde sträcker sig i nord-sydlig riktning genom hela skötselområdet.

Mål: Barrskogar med inslag av lövdominerade partier.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Här skall kärr och bergsområden av impedimentkaraktär helt undantas från skogliga åtgärder. Mot skötselområdena 28 och 30 (ca 200 m från gränserna) skall inga åtgärder ske under tiden 1/3-15/8.

Delområde 31-1

Beskrivning: Äldre blandskog av gran och asp med inslag av björk. Visst inslag av hassel. I sydvästra delen fuktigare mark med mer al. Lokal för bl a skogsduva.

Mål: Blandskog.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Observera den generella flora- och faunahänsynen enligt riktlinjerna i punkt 1.2.3 vid åtgärder. Här skall exempelvis lämnas dungar av lövträd (även hassel), gamla, döda eller döende lövträd etc.

Skötselområde 32

Beskrivning: Huvudsakligen talldominerad ungskog, delvis under fröträdsskärm. I norr och söder finns några mindre områden med medelålders skog och högre lövinslag.

Mål: Talldominerad barrskog med bibehållen lövandel.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Här lämnas säregna och vackra miljöträd, främst av tall, mot vägen och längs vattnet.

Skötselområde 33 Översjön.

Beskrivning: Östra kanten i huvudsak vegetationsfri med klipp- och stenstränder. Vid utloppet i norr är strandzonen dyig med rikligt av vass och flytbladsväxter. Lättillgängligt med goda möjligheter till exempelvis bad och fiske.

Mål: Sjö med bibehållande av nuvarande vattenkvalitet.

Åtgärd: Regelbundna vattenprovtagningar (se även delområde 33-1 angående uppskytning).

Delområde 33-1 Del av ön Getholmen

Beskrivning: Barrskogsbevuxen liten ö omgiven av täta vassområden. Häckningsplats för storlom. Fågelskyddsområde (gäller även vattenområdet 50 m från stränderna) sedan 1975. Landstignings- och tillträdesförbud gäller för tiden 15/4-30/6 samt förbud att medföra hund under hela året.

Mål: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen, förutom skyltning (komplettering av tidigare skyltning dels på ön och dels längs Översjöns stränder skall utföras).

Skötselområde 34

Beskrivning: Betesmark (nötkreatur, endast delvis i hävd.

Mål: Betesmark

Engångsåtgärd: Stängsling.

Underhållsåtgärd: Jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2. Bete med nöt/får.

Skötselområde 35

Beskrivning: Åkermark. Pågående restaurering inom vissa delar.

Mål: Åkermark.

Engångsåtgärd: Avslutande restaureringsarbeten (dikesrensning, röjning, markbearbetning). Röjning, gallring mot norra delen av delområde 31-1 tillåts. Brynkaraktären skall dock bevaras. Se även punkt 1.2.3.

Underhållsåtgärd: Jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Delområde 35-1

Beskrivning: Aspslydominerade åkerholmar. Lokal för bl a skogsklocka.

Mål: Området lämnas för fri vegetationsutveckling.

Åtgärd: Ingen.

Delområde 35-2

Beskrivning: Gammal (olikåldrig) lövdominerad (asp) åkerholme med gran i centrala delarna. Lokal för skogsduva och småvilt i allmänhet (fasan, hare etc). Rovfågelbiotop (ormvråk, bivråk).

Mål: Området lämnas för fri vegetationsutveckling med undantag för nödvändiga åtgärder inom jordbruket samt skötsel av fornlämning (husgrund).

Åtgärd: Vid behov för jordbruket (skogsbryn) kan försiktiga åtgärder utföras enligt riktlinjer i punkt 1.2.2 och med hänsyn till punkt 1.2.3. Åtgärder för fornlämning sker enligt riktlinjerna i punkt 1.2.6.

Skötselområde 36

Beskrivning: Ängsmarker. Viss igenväxning från kanterna av lövsly. Åkerholmar med främst asp. Området nyttjas av friluftslivet för lekar, ridning, hundrastning, solbad m m. Lättillgängligt på grund av nuvarande parkeringsplats i västra delen.

Mål: Öppna ängsmarker, lövskogsbevuxna åkerholmar - område för fria aktiviteter (inom ramen för reservatets föreskrifter).

Engångsåtgärd: Rövning av lövsly på tidigare öppen mark. Rövning gallring i skogsbryn och åkerholmar. (åtgärder av landskapsvårdande karaktär. Slätter.

Underhållsåtgärd: Slätter. Rövning vid behov av öppna ytor. Landskapsvårdande åtgärder i bryn och åkerholmar.

Delområde 36-1

Beskrivning: Överståndare av tall (skogsmark).

Mål: Parkeringsplats kan anordnas (storleksordning ungefär som p-platsen vid Tomteberga, söder om Norrtorp) och tillfartsväg. Överståndarna tillåts växa in i det nya beståndet.

Engångsåtgärd: Markbearbetning och grusning när p-plats anläggs

Skötselområde 37

Beskrivning: Igenväxande ängsmarker som innesluter lövskogsområden i olika åldrar. Vissa av ängsmarkerna är ännu relativt öppna, på andra växer grupper av tall och gran i 20-årsåldern. En mindre del i söder nyttjas för hästhage. Landskapsbildsmässigt värdefulla områden ingår.

Mål: Betesmark för nöt/får (öppna ängsbeten, hagmarksbeten och skogsbeten) inom de delar där det dels är realistiskt med restaureringsåtgärder och dels där det är av värde ur landskapsbildssynpunkt.

Engångsåtgärd: Stängsling, röjning, dikning och dikesrensning. Ängsmarker med lövsly röjs helt fria. Inom de med inslag av något äldre skog sker röjning/gallring med sikte på att skapa hagmarkskaraktär. Vissa delområden är avskiljda där skötseln preciseras.

Underhållsåtgärd: Bete med nöt/får (under en övergångsperiod kan hästhagen nyttjas för hästbete). I övrigt jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Delområde 37-1

Beskrivning: Lövdominerade (björk och asp) skogspartier i olika åldrar.

Mål: Olikåldrig, lövdominerad skog (skogsbetesmark).

Engångsåtgärd: Rövning, gallring med sikte på målsättningen. Sk betesluckor kan tas upp. Generell flora- och faunahänsyn enligt riktlinjerna i punkt 1.2.3 iakttas. Stängsling.

Underhållsåtgärd: Skogliga åtgärder för att bibehålla målsättningen. Slutavverkning skall ej ske. Bete med nöt/får.

Delområde 37-2

Beskrivning: Försumpad mark under igenväxning. F d sprängplats med stora ibland, vattenfyllda kraterhål. Här finns båda arterna av vattenödlor. Skräpigt intryck.

Mål: Naturskog. Vegetation får utvecklas fritt med undantag för de vattenfyllda större kratrarna.

Åtgärd: Ingen utom öppethållande av vattenspegel i kratrarna.

Delområde 37-3

Beskrivning: Försumpat område. Stora delar igenvuxna med björksly.

Mål: Lövskog.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Skötselområde 38

Beskrivning: Område med tomtmark, ekonomibyggnader etc.

Mål: Tomtmark, ekonomibyggnader etc.

Åtgärd: Enligt riktlinjerna i punkt 1.2.5 samt enligt utredning för Fäbda 1981-04-29.

Skötselområde 39

Beskrivning: Betesmark, delvis i hävd. Omväxlande öppna ängsmarker (vissa torrängspartier), hagmarksområden med enstaka eller glesa bestånd av björk, samt ojämna blandskogspartier. Längs vägen i norr Albodas f d torpområde. Värdefull landskapsbild.

Mål: Varierat beteslandskap - öppna ängsmarker, hagmarker och blandskogar.

Åtgärder: Vid behov röjningar av öppna ytor, Inom hagmarksdelarna måste föryngring tillvaratas för att på sikt bibehålla nuvarande karaktär. Inom blandskogarna sker åtgärder endast genom landskapsvårdande röjningar/gallringar. Bete med nöt/får. Kompletterande stängsling i norr.

Delområde 39-1

Beskrivning: F d betesmark. Hagmark med enstaka gamla björkar. Viss igenväxning av lövsly (asp, björk).

Mål: Hagmark.

Åtgärd: Som för hagmark inom skötselområde 39. Stängsling. Dikning. Bete med nöt/får.

Skötselområde 40

Beskrivning: Gles äldre grandominerad barrskog på stenbunden mark. Lövinslag (yngre) främst i norr och längs östra kanten. Lokal för plattlumner. Häckningsplats för ormvråk. Ett flertal gravområden förekommer.

Mål: Grandominerad barrskog med lövinslag. Skogsbete.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1 med följande specificeringar: hyggesstorlek max 1,0 ha. Maximal överhållning skall ske av lämpliga delar. Stor hänsyn till landskapsbilden. För åtgärder inom norra halvan skall samråd ske med länsstyrelsen. Skötsel av gravområdena sker enligt riktlinjerna i punkt 1.2.6. Lätt skogsbete med nötkreatur. Stängsling mot vägen och skötselområde 41.

Skötselområde 41

Beskrivning: Försumpad åkermark, endast södra delarna brukas.

Mål: Åkermark.

Engångsåtgärd: Dikning.

Underhållsåtgärd: Jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Skötselområde 42

Beskrivning: Åldersvarierat barrskogsdominerat område. Hällmarksområden och kärr omväxlar med skogsmark. Viss lövinblandning. Några delområden med avvikande skötsel har avskiljts.

Mål: Barrskogar med bibehållen lövträdsandel.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Delområde 42-1

Beskrivning: Olikåldrig blandskog. Äldre och barrdominerad i södra delen. Botaniskt värdefulla våtängs- och torrängspartier med bl a kungsängslilja och tibast (även längs ängsskogskanterna). Tidvis häckning av ormvråk.

Mål: Olikåldrig blandskog, inslag av mer barrdominerade partier.

Åtgärd: Åtgärder sker enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1 men med stark betoning på landskapsvårdande insatser. Före åtgärder skall samråd ske med länsstyrelsen.

Delområde 42-2

Beskrivning: Skogsdike delvis av karaktären bäckravin. Olikåldrig skog med stor variation - täta olikåldriga partier av yngre gran, lövdominerade områden, glesa till nästan helt öppna delar med gamla träd. Döda träd, hålträd och gamla vindfällen.

Observera att gränsen på skötselkartan endast utgör en markering, alltså ingen exakt avgränsning. Områdets bredd varierar från några få meter till ca 50 meter. Där beskrivningen överensstämmer gäller nedanstående:

Mål: Orörd bäckravin.

Åtgärd: Ingen. Vid åtgärder inom skötselområde 42 som ansluter till delområde 42-2 skall samråd ske med länsstyrelsen.

Delområde 42-3

Beskrivning: Glesvuxen, högt belägen 200-årig hållmarkstallskog. Kantzon mot söder och väster delvis av rasbrantskaraktär med gammal barrskog och lövinslag.

Mål: Naturskog. Vegetationen får utvecklas fritt.

Åtgärd: Ingen. Vid åtgärder inom skötselområde 42 som ansluter till delområde 42-3 skall samråd ske med länsstyrelsen.

Skötselområde 43

Beskrivning: Ängsmarker, delvis betade, delvis under igenväxning och försumpning.

Mål: Öppen betesmark.

Engångsåtgärd: Rövning av igenväxande delar samt vissa skogsbyn. Dikesrensning (dikning inom vissa delar), stängsling. (Generell hänsyn till flora och fauna enligt riktlinjerna i punkt 1.2.3.

Vid åtgärder mot delområde 42-1 skall samråd ske med länsstyrelsen.

Underhållsåtgärd: Jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2. Bete med nöt/får.

Delområde 43-1

Beskrivning: Åkerholme med äldre talldominerad barrblandskog. Betesmark.

Mål: Betesmark. I övrigt fri vegetationsutveckling.

Åtgärd: Ingen, utom bete med nöt/får.

Skötselområde 44

Beskrivning: Lövbestånd (björk) med underväxt av gran på fuktig (tidigare dikad) mark.

Mål: Blandskog (bibehållen trädslagsfördelning i m³sk).

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Här lämnas döda och döende lövträd vid åtgärder.

Skötselområde 45

Beskrivning: Heterogent område med fuktiga björkskogsområden, äldre blandskogar, kalmark med överståndare och luckigt igenväxande ängsmarker.

Preciserade beskrivningar och åtgärder anges inom resp delområde.

Mål: Skogsbetesmark (nöt).

Åtgärd: Stängsling. I övrigt se resp delområde.

Delområde 45-1

Beskrivning: Medelålders barrblandskog. Relativt stort inslag av bl a ek, björk, asp och hassel. Heterogent med olikåldrighet samt varierande täta och glesare partier.

Mål: Heterogen barrblandskog. Skogsbetesmark.

Åtgärd: Åtgärderna skall utgöra en kombination av landskapsvård och skogsvård. Befintlig succession tillvaratas och bibehålls. Äldre träd, särskilt ek, frihuggs. Här beaktas riktlinjerna i punkt 1.2.3. Bete med nöt.

Delområde 45-2

Beskrivning: Ojämn talldominerad ungskog på f d ängsmark.

Mål: Betesmark av hagmarkstyp.

Engångsåtgärd: Glest bevuxna delar röjes helt till öppen ängsmark. Normal skoglig skötsel i övriga delar där främst tall och björk gynnas. Enstaka granar som kan utvecklas till hagmarksgranar kan lämnas. Skogliga åtgärder sker enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.

Underhållsåtgärd: Skogsbruk enligt ovan angivna riktlinjer. Bete med nöt.

Delområde 45-3

Beskrivning, mål och åtgärd:

Som skötselområde 44. Tillkommer bete med nöt.

Delområde 45-4

Beskrivning: Gammal gles barrskog, delvis kalmare med överståndare.

Mål: Barrskog, skogsbete.

Åtgärd: Enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Bete med nöt.

Delområde 45-5

Beskrivning: Talldominerad ungskog på ängsmark. Södra delen har mer lövinslag och luckigare bestånd.

Mål: Barrskog med lövinslag i södra delen. Skogs-
bete.

Åtgärd: Enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Befintliga
luckor behöver ej röjas eller planteras. Bete
med nöt.

Skötselområde 46

Beskrivning: Barrskogar med lövinslag. Varierande åldrar
från plantskog till gammal skog.

Mål: Barrdominerade skogsbestånd.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1.
Mot bebyggelsen i sydväst skall småskaligt
skogsbruk bedrivas. Exempelvis får inte
slutavverkningsarealerna överstiga 1,0 ha.
Överståndare lämnas alltid (utom gran) även
om förnygring skall ske genom plantering.

Skötselområde 47

Beskrivning: Åkermark, pågående restaurering, omfattande
restaureringsbehov.

Mål: Åkermark.

Engångsåtgärd: Dikesrensning av huvuddiket (nordsydlig
riktning) samt röjning. Täckdikning i norra
och östra delarna samt kompletterande röj-
ningar av igenväxande ängsmark. Markbear-
betning längst i söder.

Underhållsåtgärd: Jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Delområde 47-1

Beskrivning, mål och åtgärd:

Som skötselområde 47. Tillkommer: Genom området går en markerad stig. Vid restaureringen till åkermark ändras stigens dragning så att den går genom skötselområdena 46 och 49.

Skötselområde 48

Beskrivning: Betesmark.

Mål: Betesmark.

Åtgärd: Bete med nöt/får. Se även delområdena.

Delområde 48-1

Beskrivning: Bergbunden mark med gammal gles tallskog i södra delen och blandungskog i norr. Skogsbete.

Mål: Talldominerad skog. Skogsbete.

Engångsåtgärd: Stängsling. Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Delar av impedimentkaraktär lämnas helt. Vid slutavverkning lämnas fröträd att växa in i kommande bestånd.

Underhållsåtgärd: Skogsbruk enligt ovan. Skogsbete med nöt/får.

Delområde 48-2

Beskrivning: Tomtmark, ekonomibyggnader inom delvis betad ängsmark.

Mål: Tomtmark, ekonomibyggnader, betesmark.

Åtgärd: Enligt utredningen för Norrtorp (1981-04-29) samt riktlinjerna i punkt 1.2.5. Bete med nöt/får (ev häst).

Skötselområde 49

Beskrivning: Grandominerad heterogen barrblandskog. Varierande åldrar och sammansättning. Flera gamla ekar inom området.

Mål: Barrblandskog.

Åtgärd: Skogsbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.1. Småskaligt skogsbruk delvis av landskapsvårdande karaktär eftersträvas (max hyggestorlek ca 1,0 ha). Större ekar frihuggs. Iaktta riktlinjerna i punkt 1.2.3. (Anläggning av P-plats.

Skötselområde 50

Beskrivning: Slåtterängar. Viss igenväxning av sly.

Mål: Åkermark.

Engångsåtgärd: Rövning (mot skötselområde 49 av landskapsvårdande karaktär, mot skötselområde 53 skall ingen brynrovning ske), mark-

bearbetning samt dikning (avstängning) mot skötselområde 52. Restriktivitet vid användning av kemiska medel och växtnäringsämnen.

Underhållsåtgärd: Jordbruk enligt riktlinjerna i punkt 1.2.2.

Skötselområde 51

Beskrivning: Område med byggnader för uthyrningsverksamhet.

Mål: Nuvarande verksamhet bibehålls.

Åtgärd: Enligt ingångna hyresavtal. (Dessa skall även omfatta lämpliga markvårdsformer). Vidare enligt riktlinjerna i punkt 1.2.5.

Skötselområde 52

Beskrivning: Slåtteräng, en mindre torräng och ett litet lövskogsparti med inslag av ek och hassel. Område av betydelse för olika friluftslivsformer.

Mål: Öppna ängsmarker, lövskog.

Åtgärd: Slåtter av ängsmarkerna, försiktiga landskapsvårdande insatser inom lövskogen. Observera dock riktlinjerna i punkt 1.2.3.

Skötselområde 53

Beskrivning: Gammal f d våtäng som utvecklats till en björkdominerad lund. Fynd av bl a storrams och lundbräsma. Stort värde för fågellivet,

främst småfågel och hackspettsarter. Av värde även för grod- och kräldjur samt den lägre faunan.

Mål: Området lämnas för fri vegetationsutveckling.

Åtgärd: Ingen. Stigen genom området skall ej utmärkas eller hållas öppen.

2 ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV:

2.1 Övergripande mål

Reservatet är i första hand avsatt för allmänhetens friluftsliv och för den vetenskapliga naturvårdens intressen. Allmänhetens möjligheter att nyttja området för rekreation och friluftsliv skall tillvaratas genom reservatets naturgivna förutsättningar. Några anläggningar utöver sanitära anordningar, stigar, stigmarkeringar och rastplatser skall därför inte iordningställas. När verksamheten vid Älgkärrstippen är avslutad kan dock en skidsportanläggning anläggas där (skötselområde 3).

2.2 Riktlinjer och åtgärder

I länsstyrelsens beslut för reservatet anges att större anläggningar för friluftslivet ej skall iordningställas. Skidsportanläggning kan dock få anläggas i anslutning till Älgkärrstippen.

Reservatets syfte innebär för friluftslivet att de nyttjandeformer som i dag bedrivs i stort skall kvarstå i framtiden. De förslag till anläggningar som framläggs i skötselplanen är således endast av marginell karaktär. Samtidigt skall områdets vetenskapliga och kulturella värden tillvaratas varför sköselförslagen snarare innebär inskränkningar för vissa friluftsförmer. Som allmänna riktlinjer gäller:

- vid organiserad tävlingsverksamhet (orientering, scouttävling eller motsvarande) skall frizonerna alltid beaktas (ingen verksamhet 1/2-1/9), och deltagarantalet får inte överstiga 100.

- anläggningar för friluftslivet skall ej tillkomma inom dessa zoner
- större vägar eller anlagda ridstigar skall ej tillkomma utöver redan befintliga
- anlagda spår, leder och stigar skall regelmässigt underhållas genom förstärkning med flis, spränger eller dylikt
- skytteklubbens verksamhet bör på sikt flyttas från reservatet.

2.2.1 Tillgänglighet

Lämpliga anslutningar med kommunala färdmedel (buss) finns bl a i Tureberg/Häggvik, Viby, Kalhäll och längs Stäketvägen. För den bilburne finns parkeringsmöjligheter bl a vid infarterna till Bög/Väsby och Boda äng. Samtliga vägar inom reservatet är dock avstängda för allmänhetens fordonstrafik. P-platser framgår av bifogade karta, friluftsanordningar, bilaga 4.

2.2.2 Friluftsanordningar

Vägar, stigar, spår och leder, P-platser, rastplatser och sanitära anordningar framgår av bifogade karta, friluftsanordningar, bilaga 4.

2.2.3 Renhållning

Naturvårdsförvaltaren svarar för renhållningen inom reservatet. Soptunnor och andra sanitära anordningar framgår av bifogad karta, friluftsanordningar, bilaga 4.

2.2.4 Information

Information om naturreservatet skall finnas på skyltar. Dessa skall placeras enligt anvisningar på bifogad karta, bilaga 4. Skyltarna skall utarbetas av naturvårdsförvaltaren efter samråd med länsstyrelsen. Skyltarna skall också samordnas med det planerade naturreservatet Västra Järvafältet i Järfälla kommun.

En informationsfolder skall utarbetas och finnas tillgänglig i anslutning till reservatet. Foldern skall samordnas med det planerade naturreservatet Västra Järvafältet i Järfälla kommun.

2.2.5 Utmärkning av naturreservatets gräns

Reservatet skall märkas ut av skogsvårdsstyrelsen enligt svensk standard (SIS 031522) och enligt naturvårdsverkets anvisningar. Gränsen mellan naturreservatet Östra Järvafältet och naturreservatet Västra Järvafältet skall dock inte markeras.

Utmärkningen består i uppsättande av reservatsskyltar samt gränsmarkering.

3 TILLSYN OCH SAMRÅD

- 3.1 Naturvårdsförvaltaren ansvarar för tillsynen av reservatet. För tillsynen bör en särskild tillsynsman utses som skall föra dagbok där iakttagelser och åtgärder noteras.

3.2 Samråd

Vid naturvårdsförvaltningen skall förvaltaren fort- löpande samråda med länsstyrelsen. Under vissa skötselområden föreskrivs samråd med länsstyrelsen innan åtgärder vidtas. Dessa samråd skall ske av flora- och/eller faunaskäl. Länsstyrelsen bör därvid i sin tur kontakta lämplig expertis.

I skogliga frågor, där skötselplanen inte klart anger åtgärden skall förvaltaren samråda med skogsvårdsstyrelsen.

4. DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera i text och ev bild utförda åtgärder genom att ange:

- skötselområde
- utförd åtgärd
- år
- kostnader
- finansiering (vårdanslaget, AMS-medel etc), eventuella intäkter.
- notering om åtgärdens effekt eller annat av intresse, t ex slitage och andra störningar på grund av fri-luftslivet etc.

Dokumentationen skall utgöra underlag vid en eventuellt revidering av skötselplanen.

5 FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

5.1 Finansieringsplan

Sollentuna kommun i egenskap av naturvårdsförvaltare står för kostnaderna för naturvårdsförvaltningen utom för utmärkning av naturreservatets gräns samt informationsskyltarna. Dessa två kostnader står staten för.

För de samråd som naturvårdsförvaltaren bör ha med skogsvårdsstyrelsen står staten för skogsvårdsstyrelsens kostnader (cirka 2 000 kr/år). I möjligaste mån bör landskapsvårdande beredskapsarbeten användas.

5.2 Ekonomisk plan (undantas från fastställelse).

5.2.1 Ej specificerade kostnader

De stora kostnaderna och intäkterna för naturvårdsförvaltningen härrör sig till jordbruksdelen och härmed sammanhängande ekonomibyggnader och arrendebostäder. Detta inkluderar även visningsgården vid Bög. För jordbruksdriften vid Bög/Väsby och visningsgården finns i stort färdiga kostnads/intäktsunderlag (utredning 1979-04-04, syneförrättning 1980-05-18, avtal om skötsel av visningsgård, arrendeavtal). Här tillkommer vissa justeringar genom skötselplanens anvisningar (vissa byggnader och restaurering av jordbruksmark) men storleksordningen av kostnader/intäkter överensstämmer med befintligt underlag. För jordbruksdriften vid Fåboda och Norrtorp finns ekonomiskt underlag i utredning 1981-04-29 beträffande byggnader och i arrendeavtal beträffande jordbruksdriften. Enligt skötselplanens anvisningar krävs här mer omfattande åtgärder i form av mark-

restaurering, stängsling och utbyggnader för ökad djurhållning. En syneförrättning skall genomföras och baseras på skötselplanens åtgärdsförslag. För att ej föregripa denna och de förändringar i arrendeavtal m m som blir följden härav görs inga kostnads/intäktberäkningar i skötselplanen. Detsamma gäller de inägomarker som i dag arrenderas av andra än de tre arrendatorerna på Bög, Norrtorp och Fäboda. Även här krävs relativt omfattande åtgärder för att bevara det gamla kulturlandskapet.

Byggnader i övrigt har med få undantag behandlats i de nämnda utredningarna, hyresavtal m m. Vissa byggnaders användningsområden har berörts i planen men i stort finns här färdigt underlag beträffande kostnader/intäkter.

Övriga upplåtelser som mark till skjutbana, tippområde etc skall enligt planens förslag utgå och behandlas ej.

Väghållning, skötsel av befintliga parkeringsplatser, vägbommar samt underhåll av spår och leder och övriga befintliga friluftsanordningar finns redan kostnadsberäknat och i vissa fall knutet till normala avtalsformer.

För skogsbruk och landskapsvård redovisas inte kostnader/intäkter, ej heller det ekonomiska utfallet för arrendatorernas jordbruksdrift.

Åtgärder för kulturvården i form av byggnader, fornminnen etc är planlagda och kostnadsberäknade genom länsantikvarien i de fall särskild skötsel anses nödvändig.

5.2.2 Specificerade kostnader

- omdragning och spångning av milspåret
- omdragning av ridstig (Brända berget)
- omdragning av markerad led vid Norrtorp
- anläggning av kortare (ca 2,5 km) spår söder om Väsby
- anläggning av P-plats, vägbom och soptunnor vid Fäboda; anläggning av P-plats vid infarten Kalhäll
- uppförande av "basläger" nordväst om Väsby
- byggande av permanenta dammanordningar 5 st (ev 6)
- skötsel av ängsmarker för friluftslivet och botaniska värden
- rivning av två stycken kojor
- skyltning, gränsmarkering av reservdatet
- skyltning fågelskyddsområde och naturminne
- tillsyn
- samråd vid skogliga, landskapsvårdande el dyl åtgärder.

Dessa åtgärder behandlas med översiktliga kostnadsberäkningar enligt nedanstående tabell (underhålls-åtgärder ej medtagna). Merparten av åtgärderna som

åvilar naturvårdsförvaltaren är beräknade att utföras som beredskapsarbeten i kommunal regi (högre statsbidrag kan dock utgå om utförandet sker i statlig regi). Materialkostnader och maskinkostnader är inberäknade. Åtgärdsförslagen rörande viltstängsel och färistar vid Nysved har ej kostnadsberäknats (annan markägare och utanför reservatet).

1:e byråingenjör Uhr
08/24 55 00/2137

Bildande av Ravalens naturminne i Sollentuna kommun

./.

Med stöd av 13 § naturvårdslagen (1964:822) förklarar länsstyrelsen nedan beskrivna bestånd av humlesuga (*Betonica officinalis*) jämte det område som utmärkts på bifogade karta som naturminne.

Beskrivning av naturminnet

<u>Benämning</u>	Ravalens naturminne
<u>Kommun</u>	Sollentuna
<u>Socken</u>	Sollentuna
<u>Fastighet</u>	Stä 954
<u>Lägesbeskrivning</u>	ek karta 108 83
Naturminnet är beläget vid sjön Ravalens sydöstra strand ca 2,5 km nordväst om Turebergs station.	
<u>Areal</u>	ca 0,94 ha
<u>Förvaltare</u>	Markägaren i samråd med skogsvårdsstyrelsen
<u>Markägare</u>	Sollentuna kommun

Naturminnets beskaffenhet

Större delen av området utgörs av ett kuperat skogsparti med ett glest trädbestånd av bl a tall, ek, björk, asp och sälg. Ett åkeravsnitt, som för närvarande inte hävdas, upptar de södra och mellersta delarna av området. I övergångszonen mellan skog och öppen mark växer ett tusental exemplar av den sällsynta humlesugan (*Betonica officinalis*). Lokalen är den enda kända växtplatsen för humlesugan norr om Skåne.

Syfte

Syftet med naturminnet är att bevara det sällsynta beståndet av humlesuga (*Betonica officinalis*).

Fridlysningsföreskrifter

För att trygga ändamålet med naturminnet förordnar länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter samt vård- och förvaltnings-

bestämmelser skall gälla beträffande området.

A. Föreskrifter jämlikt 8 § naturvårdslagen angående inskränkning i markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturminnesområdet.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar skall förbud gälla att

- anordna upplag
- anlägga väg eller ny stig
- uppföra byggnad eller annan anläggning
- använda kemiska bekämpningsmedel eller tillföra växt-näringsämnen

utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär, yt- eller dräneringsförhållanden som att gräva, spränga, muddra, borra, schakta, dika, dämna, dränera, utfylla, plöja eller utföra annan markbearbetning
- dra fram mark- eller luftledning
- vidta åtgärder som styr allmänhetens friluftsliv till området
- i övrigt skada mark och vegetation eller vidta annan åtgärd som strider mot syftet med naturminnet

B. Föreskrifter jämlikt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom naturminnesområdet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar skall förbud gälla att

- plocka eller gräva upp blommor, bryta kvistar eller på annat sätt skada träd och buskar eller att skada vegetationen i övrigt
- förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
- störa djurlivet (t ex genom att klättra i boträd eller från nära håll fotografera fågelbo, lya, gryt eller liknande)
- tälta eller ställa upp husvagn
- göra upp eld
- rida eller framföra motordrivet fordon

11.122-935-71
01-63

Bestämmelser jämlikt 8 § naturvårdskungörelsen om vård och
förvaltning

Naturminnet skall vårdas så att det intressanta beståndet av humlesuga i möjligaste mån bibehålles. Skogsvårdsstyrelsen skall efter samråd med markägaren röja befintligt aspbevådd områdets östra del samt kontinuerligt hålla efter uppväxande aspskott och eventuell buskvegetation. I övrigt bör området bevaras i ett tillstånd som liknar det nuvarande.

Naturminnet skall utmärkas av skogsvårdsstyrelsen enligt de anvisningar som utfärdats av statens naturvårdsverk.

Förvaltare

Naturminnet skall förvaltas av Sollentuna kommun i samråd med skogsvårdsstyrelsen.

Samråd

Samråd skall vid förvaltningen fortlöpande äga rum med berörda myndigheter.

Besvär till kammarrätten enligt bilaga (Formulär A).

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit byrådirektören Häggblom, beslutande, länsassessorn Ziefvert samt 1:e byråingenjören Uhr, föredragande.

Anders Häggblom

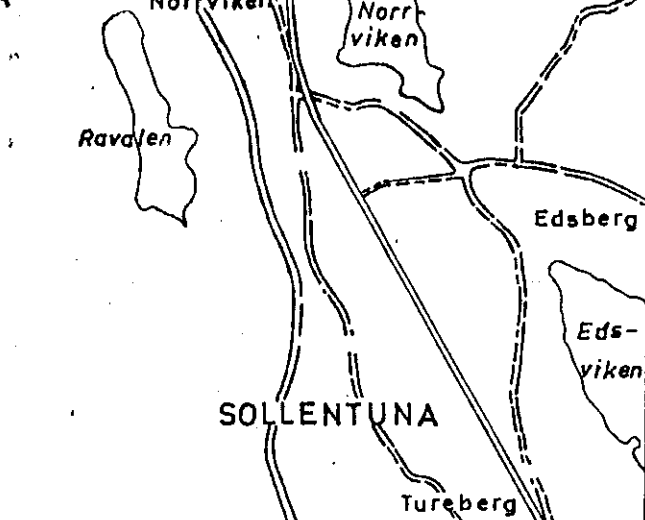
Johan Uhr

Bestyrkes:

Gulli Rumenius
Gulli Rumenius

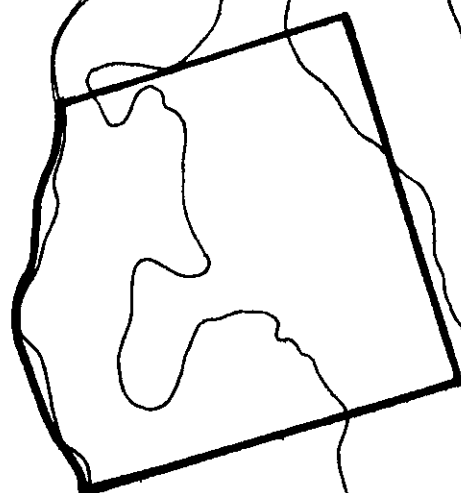
Utsändningslista

akten	professor Torbjörn Westerberg
registret	professor Måns Ryberg
länskungörelserna	
Sollentuna kommun	
statens naturvårdsverk	
statens planverk	
vägförvaltningen i Stockholms län	
lantbruksnämnden i Stockholms län	
skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län	
fastighetsbildningsmyndigheten i Stockholms västra lantmäteridistrikt	
polismyndigheten i Sollentuna polisdistrikt	
naturvårdsrådet för Stockholms län	
Svenska Naturskyddsföreningen	
planenheten, lantmäterienheten, juridiska enheten	

Tillhör länsstyrelsen
beslut 11.122-937-7
01-63

Ravalens
sydöstra
spets

Karta över

RAVALENS naturminne
SOLLENTUNA kommun

Upprättad den 3.9.1975 av G. Svaneberg

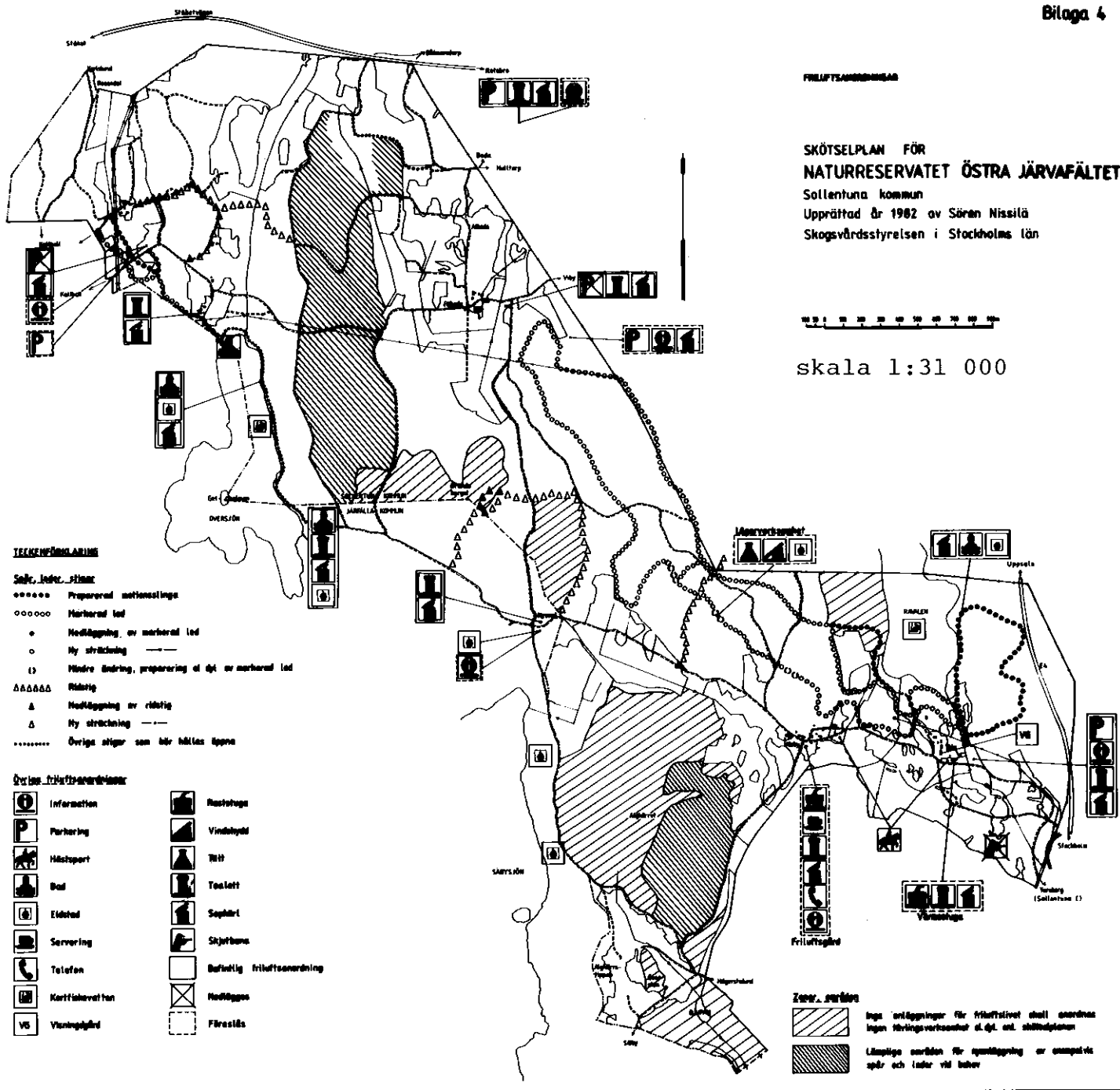
Skala 1:2000

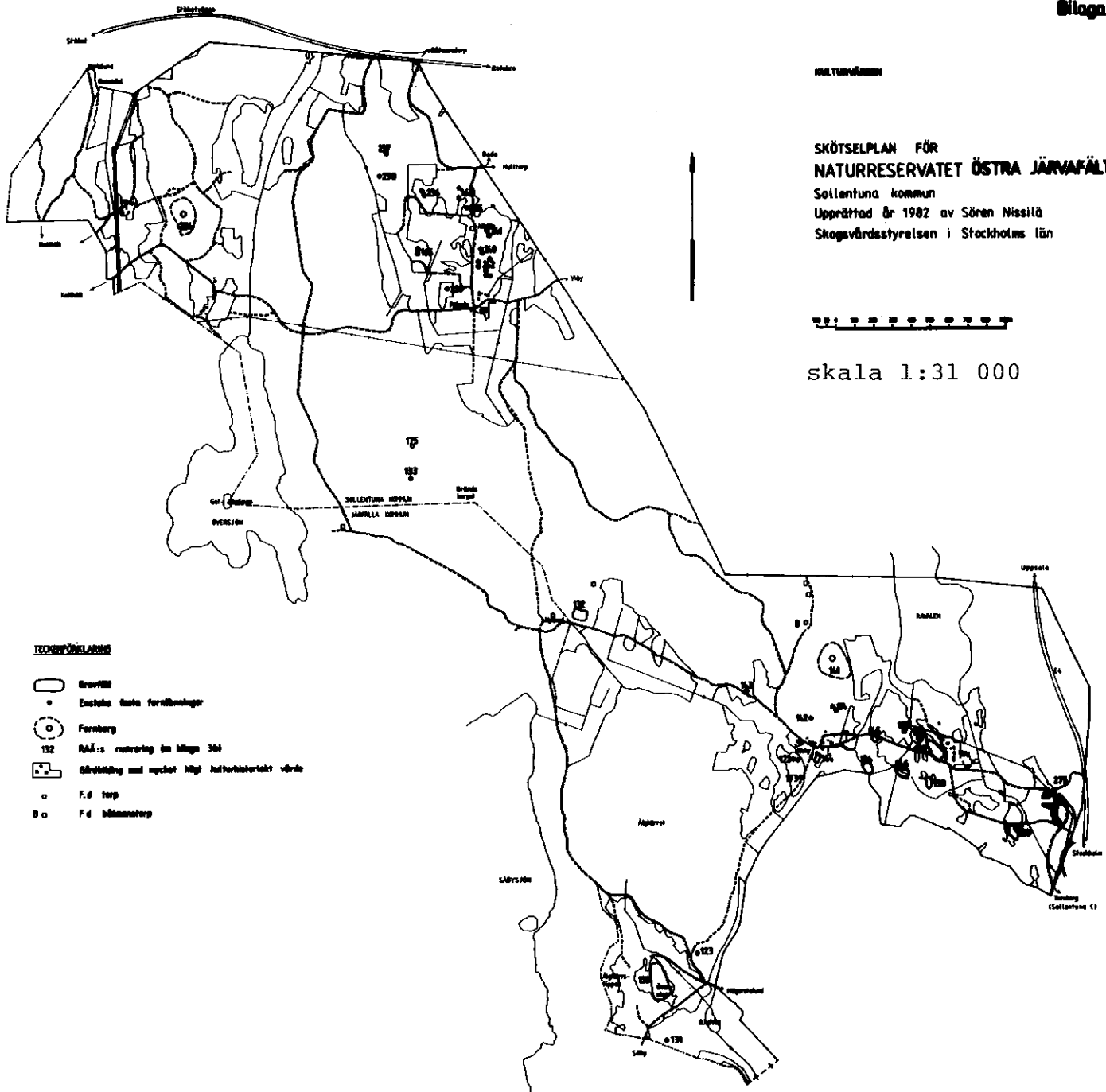
LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS
LÄN NATURVÅRDSENHETEN

Gräns för
naturminne

FÖRTECKNING ÖVER NUMRERADE FORNLÄMNINGAR

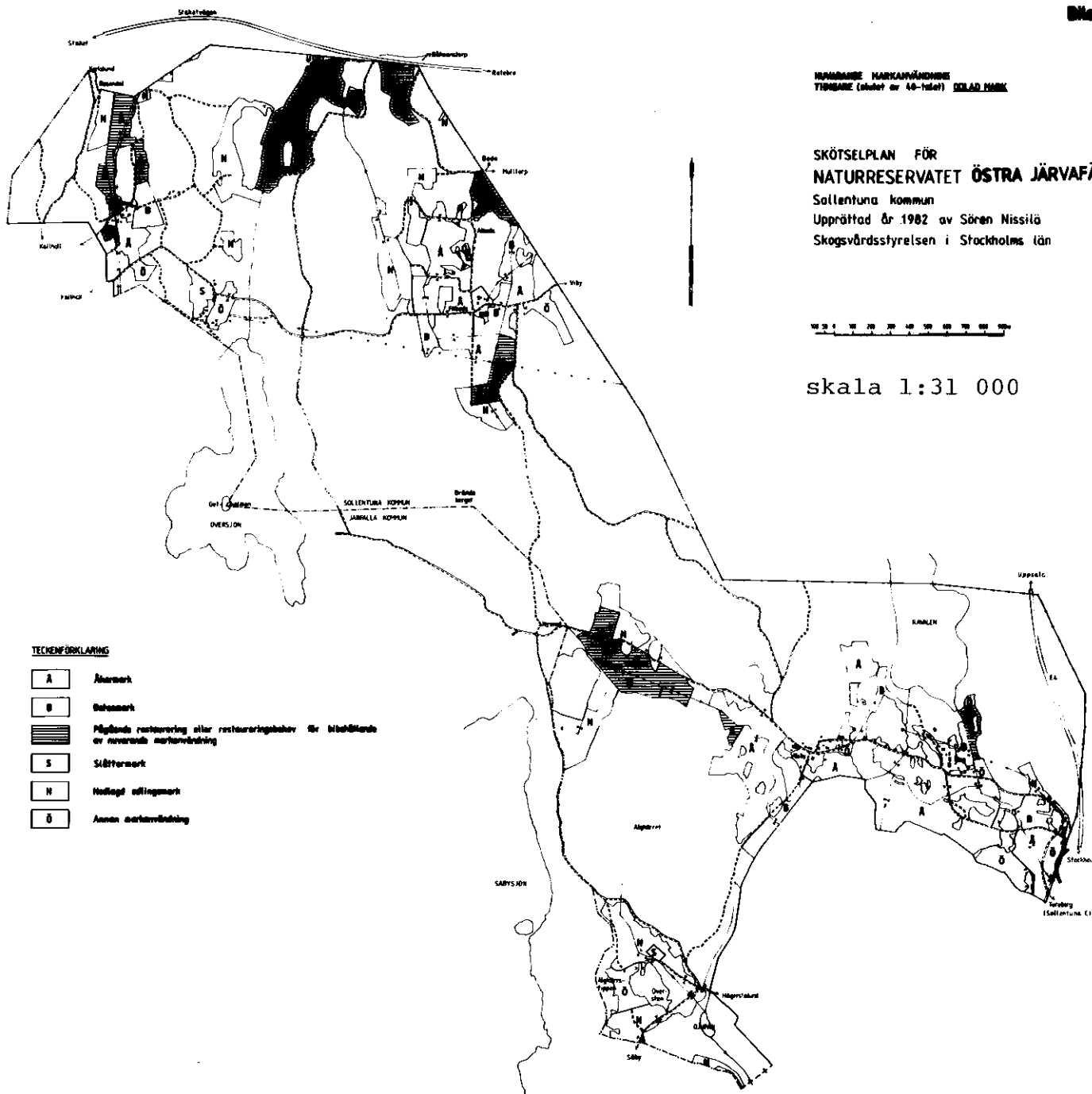
NR	ART	ANTAL FORNLÄMNINGAR	ÖVRIGT
123	Stensträng	1	c 200 m lång
130	Gravfält	c 60	vissa skadade
131	Röse, stensättning, stensträng, (hög)	4 (3)	hög är osäkert
132	Gravfält	c 30	flertal skadade
133	Stensättning, stensträng	2	stensträng c 220 m
134	Gravfält	c 10	kraftigt igenväxt
135	Stensättningar	3	-
136	Stensättning	(1)	osäker
137	Gravfält	c 40	+ en minnessten
138	"	c 10	skadat
139	"	c 20	ev + husgrunder
141	Fornborg	1	(se nedan)
	(Vissa källor anger denna fornlämning som osäker. Alt kan vallarna utgjort hägnader för kreatur)		
142	Stensättning	1	-
143	Stensättningar	2	-
144	Gravfält	5	2 högar. 3 stensättningar
145	Obestämba p g a åverkan	?	ev ingår en röjningssten
146	"	?	-
163	Stensättningar	2	ev flera emellan
165	"	2 (1)	en osäker
172	Hög och stensättning	2	ngt skadad stensättning
173	Stensättning	1 (0)	osäker
174	Stensättningar	2	-
175	Stensträng	1	c 150 m lång (trolig fortsättning på 133)
234	Fornborg	1	-
(235	Stensättning ?	1 ?	troligen naturbildn)
236	Stensättningar	2	-
(237	Stensättning ?	1 ?	troligen naturbildn)
(238	"	1 ?	")
239	Stensättning	1	-
240	Stensättningar	2	-
241	2 stensättningar och stensträng	3	stensträng c 180 m
242	5 stensättningar och stensträng	6 (5)	en stensättning osäker, stensträng c 25 m
275	Gravfält	c 175	-

IRPÄNNING MARKANVÄNNING
TIDSBARE (skulet av 40-talet) SOLAD MARK

SKÖTSELPLAN FÖR
NATURRESERVATET ÖSTRA JÄRVAFÄLTET
Sollentuna kommun
Upprättad år 1982 av Sören Nissilä
Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län

skala 1:31 000

TECKENFÖRKLARING

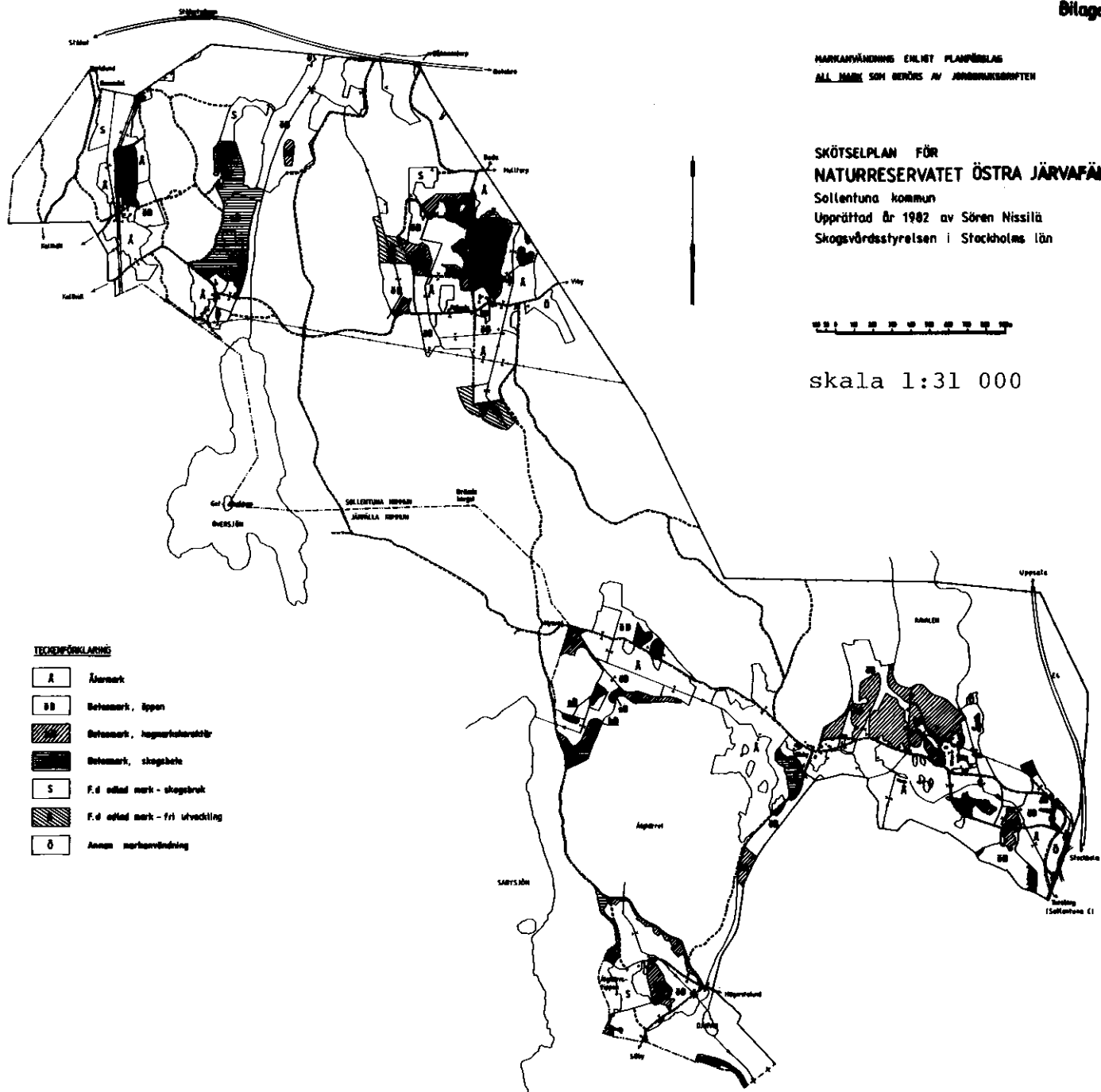
- A Åkermark
- B Betesmark
- ▨ Pålbyggnads restaurering eller restaureringsgäddbeiv för blottläggande av rönnensida markförbrukning
- S Skötselmark
- N Hålligt odlingsmark
- Ö Annan markförbrukning

MARKANVÄNNING ENLIGT PLANFÖRELÄG
 ALL MARK SOM BERÖRS AV JÄRNVÄGSKARTAN

SKÖTSELPLAN FÖR
 NATURRESERVATET ÖSTRA JÄRVAFÄLTET
 Sollentuna kommun
 Upprättad år 1982 av Sören Nissilä
 Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län

skala 1:31 000

TECKENFÖRKLARING

- A Åkermark
- BB Betesmark, öppen
- Betesmark, lagomfoderrik
- Betesmark, skogsbet
- S F.d odlad mark - skogsbruk
- F.d odlad mark - fri utveckling
- O Annan markanvändning